

UDK 314 (497.5 Šibenik : 453.1) (093)
325.2 (497.5 Šibenik : 453.1) (093)
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 4. rujna 2003.

Divnići, Šižgorići, Vrančići ... Tragovima šibenskih patricija u Mlecima

Lovorka Čoralić

Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Republika Hrvatska

Središnje istraživačko zanimanje upravljeno je na proučavanje prisutnosti i djelovanja odvjetaka šibenskih patricijskih obitelji u Mlecima. Tragom gradiva iz mletačkih pismohrana, kao i uvidom u dosadašnje rezultate historiografije, upozorava se na vodeće šibenske patricijske obitelji i njihove istaknute odvjetke zabilježene u Mlecima, na razloge i trajanje njihove prisutnosti u gradu na lagunama, na način njihove prilagodbe, na njihove gospodarske mogućnosti, na povezanost s hrvatskom iseljeničkom skupinom, te na njihove brojne konkretne prinose kulturnim i umjetničkim prožimanjima dviju jadranskih obala.

Dugo trajanje i veliki prinosi: opća obilježja iz prošlosti šibenske iseljeničke zajednice u Mlecima

Prošlost dalmatinskih gradova brojnim je prošlostoljetnim sastavnicama bila neraskidovo povezana s Mletačkom Republikom i njihovom zajedničkom metropolom - Mlecima. Od najranijih razdoblja srednjega vijeka, a posebice od početka XV. stoljeća, traje u kontinuitetu dugog povijesnog vremena, zajednička povijest koja povezuje Kraljicu mora i grad na lagunama s hrvatskim priobaljem. U sklopu proučavanja povijesti hrvatsko-mletačkih povijesnih i kulturnih veza i prožimanja, migracije u pravcu Mletaka zasigurno imaju iznimno važnu ulogu. Tijekom prošlih stoljeća, a posebice u ranom novom vijeku, kada pod udarima osmanlijskih provala i ratnih događanja hrvatsko etničko područje proživljava nemilo doba svoje povjesnice, trajale su u neprekinutom slijedu migracije prema sigurnim i zaštićenim utočištima na istočnoj obali talijanske čizme. Grad Šibenik, jedno od vodećih središta mletačkoga gospodstva na istočnome Jadranu, u tom je kontekstu bio posebno važan.

Prekojadranska iseljavanja iz grada Šibenika i šibenskoga kraja u Mletke, ali i diljem zapadnojadranske obale, sastavni su dio hrvatskih migracija u kasnom srednjem i ranom novom vijeku. Na osnovi raščlambe velikog broja uzoraka iz mletačkog Državnog arhiva (bilježničke oporuke) može se precizno utvrditi tijek i učestalost šibenskih iseljavanja u grad na lagunama. Istraživanja oporuka prema godinama njihova nastanka zorno pokazuju da se trendovi šibenskih iseljavanja u Mletke uvelike poklapaju s cjelovitim pokazateljima hrvatskih prekojadranskih migracija.¹ Naime, u razdoblju prije konačne uspostave mletačke vlasti nad

¹ Šibenčani u Mlecima broje čak 8 % od ukupnoga broja hrvatskih iseljenika. Ispred Šibenika samo su Kotor (16 %) i

istočnojadranskom obalom početkom XV. stoljeća, spomen Šibenčana u Mlecima nije velik. Njihov broj kontinuirano raste od oko 1425. godine, a izrazitiji je porast u posljednjoj četvrtini XV. stoljeća. Od 1501. do 1575. godine učestalost spomena šibenskih useljenika u mletačkim vrelima dostiže najvišu razinu, a napose prednjači odsječak od 1526. do 1550. godine. Koncem XVI. stoljeća broj Šibenčana u Mlecima naglo opada, ali relativno visoka razina iseljavanja zadržava se sve do oko 1625. godine. Napokon, upravo poput brojidbenih pokazatelja za ostale hrvatske useljenike, i šibenske prekojadranske migracije znatniji pad doživljavaju tijekom XVII. i poglavito u XVIII. stoljeću, kada nekoć masovni odlasci na suprotnu jadransku obalu postaju tek pojedinačna i krajnje prorijeđena pojava.

Šibenski iseljenici redovito su zabilježeni u mletačkim vrelima navođenjem oznake grada (ili njegova užeg zaleđa) iz kojeg dolaze (*Sebenico, Sybenico, Sibenico, Schiavon de Sebenico; comitatus Sibenicensi, sotto Sebenico*). Osim oznake matičnoga grada iz kojeg iseljenik potječe te njegova imena (i očeva imena), za dio Šibenčana zapisana su i njihova prezimena (učestalije tek od XVII. stoljeća). Većina zabilježenih šibenskih prezimena pripada tamošnjim pučkim i građanskim obiteljima (primjerice: Bandić, Blagonić, Bovonić, Draganović, Jeličić, Kraljić, Livić, Lučić, Marinović, Milovac, Milović, Plastovac, Priković, Radonić, Zobretić, Zotić i dr.), a zabilježeno je i nekoliko prezimena uglednih šibenskih patricijskih obitelji (Divnić, Dragojević, Šižgorić, Vrančić, Zech-Missevich).

Struktura zanimanja šibenskih iseljenika sukladna je zanimanjima ostalih pripadnika hrvatske iseljeničke zajednice u Mlecima. Šibenčani se u gradu na lagunama najčešće zapošljavaju u zanimanjima tradicionalnim za istočnojadransko priobalje, a koja su u Mlecima oduvijek bila vrlo tražena. Stoga je čak 60 % Šibenčana zaposleno u zanimanjima pomorskog (31 %) i obrtničkog (29 %) obilježja. Među njima prednjače obični mornari, brodari-prijevoznici uzduž mletačkih kanala i lagune (barkarioli), veslači-galioiti na ratnim i trgovačkim galijama te, kada je riječ o obrtničkim vještinama, uposlenici u arsenalu (graditelji brodova, drvodjelci). Velik broj (21 %) iseljenika (poglavito žena) zaposlen je kao posluga u domovima mletačkih plemićkih i građanskih obitelji te pri župnim dvorovima. Znatno postotak u strukturi iseljenih Šibenčana čine duhovne osobe, obnašatelji raznih crkvenih službi u mletačkim crkvama i samostanima. Trgovci različite specifikacije i opsega poslovanja, najčešće mjestom stanovanja nastanjeni u gradu na lagunama, zastupljeni su u strukturi zanimanja šibenskih iseljenika s 4 %. Naposljetku, u zanimanjima intelektualnog i umjetničkog obilježja ima 3 % šibenskih iseljenika, a u vojnim službama (časnici i obični vojnici) i u državnim službama po 1 % iseljenika.

Temeljna značajka vezana za mjesta stanovanja iseljenika s cjelokupnog hrvatskog prostora u Mlecima je njihov smještaj u župama istočnog gradskog predjela Castello. Predjel sa morske strane obrubljuje za nas glasovita Riva degli Schiavoni - simbolično mjesto prvoga doticaja hrvatskih iseljenika s tlom glavnoga grada Prejasne Republike. Unutar predjela Castello nalazi se arsenal - vodeći vojno-pomorski kompleks na Sredozemlju tijekom prošlih stoljeća - u kojem su zaposlenje pronalazili iseljenici iz svih hrvatskih krajeva. Zbog stalne potrebe za vještim radnicima i majstorima u škverovima arsenala mletačka vlada gradila je u neposrednoj blizini nizove kuća i stanova, namijenjene pučkom sloju doseljeničkog žiteljstva, kojega su uvelike činili upravo naši iseljenici. U srcu Castella bila je i hrvatska bratovština Sv. Jurja i Tripuna - ustanova koja je odigrala pretežitu ulogu u objedinjavanju i pružanju pomoći članovima brojne hrvatske kolonije. Zbog svih navedenih pokazatelja ne začuđuje činjenica da su i šibenski iseljenici, poput brojnih drugih iseljenih Hrvata, najčešće zabilježeni kao žitelji toga dijela grada (44 %). Unutar predjela Castello najčešće naseljavaju središnju i najveću župu S. Pietro di Castello, a u većem se broju spominju i u tamošnjim župama S. Maria Formosa, S. Giovanni in Bragora, S. Martino i dr. Znatnijim postotnim udjelom (po 16,40 %) Šibenčani su nazočni u predjelima S. Marco (21 %; pretežno u župama S. Samuel, S. Salvador i S. Moise), Cannaregio (11 %; uglavnom u župama SS. Apostoli, S. Geremia, S. Felice i S. Marcuola) i Dorsoduro (11 %; najviše u župi S. Barnaba),

a ostale su gradske šestine (S. Polo, S. Croce), te i otoci mletačke Lagune (Giudecca, Murano, Chioggia) zastupljeni s vrlo malim postotnim udjelom.²

Kada je riječ o socijalnoj strukturi pripadnika šibenske iseljeničke zajednice u Mlecima, istražena vrela zorno pokazuju kako se većina može ubrojiti u sloj slabije i srednje imućnih pučana. Njihove su imovne mogućnosti nevelike, opseg poslovanja ograničen isključivo na uže područje obitavanja, a poslovne veze sužene na uzak sloj poduzetnika. Iznimku predstavlja mali broj odvjetaka patricijskih obitelji te nekoliko imućnih trgovaca, brodovlasnika i poduzetnika kojima su Mleci samo jedno od odredišta u sklopu razgranate trgovačke djelatnosti uzduž Sredozemlja. Potrebno je naglasiti da su sve sastavnice svakodnevnog života Šibenčana bile učestalo ispunjene raznovrsnim vezama s pripadnicima hrvatske iseljeničke zajednice te su se po tome, ali i po svim drugim obilježjima, u potpunosti uklapali u nekada brojnu koloniju doseljenika s istočnojadranske obale.³

U ovome radu središnji istraživački interes upravljen je na iščitavanje i raščlambu prisutnosti i djelovanja šibenskih patricija u Mlecima. Tragom izvornoga gradiva iz mletačkih pismohrana, ponajprije iz Državnog arhiva (*Archivio di Stato di Venezia*, dalje: ASV) i Arhiva bratovštine Sv. Jurja i Tripuna (*Archivio della Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, dalje: ASD), kao i uvidom u dosadašnje spoznaje historiografije, upozorit ću na spomen odvjetaka šibenskih patricijskih obitelji u raznorodnim mletačkim vrelima, na razdoblje njihove nazočnosti, na njihove obiteljske i prijateljske veze i poznanstva, na njihovu uključenost u novu sredinu, na njihove gospodarske mogućnosti, na povezanost s hrvatskom zajednicom, članstvo i obnašanje dužnosti u nacionalnoj bratovštini Sv. Jurja i Tripuna, na njihove veze s domovinom, te na njihove konkretne prinose kulturnim vezama i prožimanju dviju jadranskih obala.

Tragom oporučnih spisa

Oporuke (*Notarile testamenti*, dalje: NT) pohranjene u središnjoj mletačkoj državnoj pismohrani vrijedno su posvjedočenje o prisutnosti, djelovanju, svakodnevnom životu i uklopljenosti šibenskih patricija u novoj sredini. Prema dosadašnjim istraživanjima, poznato je ukupno sedam oporuka odvjetaka šibenskih patricijskih obitelji. Osim imenovanja mjesta podrijetla (*de Sebenico*, *de Scardona seu de Sebenico*) i prezimena (izrijeком se navode patricijske obitelji Difnico-Divnić, Veranzio-Vrančić, Cisgoreo-Šizgorić i Zech Missevich), pripadnost patricijskom društvenom staležu otkrivamo i na osnovi oslovljavanja oporučitelja oznakom *ser*. U potonjem slučaju, iako se zbog neubilježbe prezimena ne može utvrditi kojoj obitelji pripada oporučitelj, razvidno je da je osoba patricijskoga roda.

Vremenski okvir oporuka šibenskih patricija u Mlecima zahvaća dugotrajno razdoblje od početka XVI. (1505. godina) do konca XVIII. stoljeća (1797. godina). Većina oporuka potječe iz XVI. stoljeća, što se u potpunosti poklapa s općim trendom hrvatskih prekojadranskih migracija i vremenom najjače hrvatske prisutnosti u gradu na lagunama.

Zadar (14 %), a jednak postotni omjer bilježe gradovi Split i Bar. Usporedi: L. Čoralić, *U gradu Svetoga Marka: Povijest hrvatske zajednice u Mlecima*, Zagreb, 2001. (dalje: Čoralić 2001., str. 446).

² U predjelu S. Polo obitava 6 % šibenskih iseljenika, u S. Croce 3 %, koliko otpada i na otok Chioggiu. Naposljetku, na Mlecima nasuprotnom otoku Giudecca spominje se tek 1 % Šibenčana.

³ Šibensku prekojadransku iseljeničku zajednicu u Mlecima spominjala sam u nekim svojim prethodnim radovima. Usporedi: *Legati hrvatskih iseljenika u Veneciji vjerskim ustanovama u domovini*, *Croatia christiana periodica*, god. XVII., br. 31., Zagreb, 1993., str. 49.-128. (dalje: Čoralić 1993.); *Oporuke dalmatinskih patricija u Mlecima (XV.-XVIII. st.)*, Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti HAZU, sv. 17., Zagreb, 1999., str. 85.-109. (dalje: Čoralić 1999.); *Hrvati u procesima mletačke inkvizicije*, Zagreb, 2001. (dalje: Čoralić 2001A); *Prinosi šibenskoj crkvenoj povijesti iz mletačkih arhiva*, u: "Sedam stoljeća šibenske biskupije", Zbornik radova sa znanstvenog skupa "Šibenska biskupija od 1298. do 1998." (Šibenik, 22. do 26. rujna 1998.), Gradska knjižnica "Juraj Šizgorić", Šibenik, 2001., str. 295.-318. (dalje: Čoralić 2001B).

Na osnovi podataka iz oporuka možemo utvrditi i razloge nazočnosti šibenskih uglednika u Mlecima. U dvije se oporuke izrijekom govori o privremenom boravku. Prvi primjer odnosi se na uglednu šibensku plemkinju Katarinu pokojnog Jurja Divnića, suprugu rapskog patricija Šimuna Dominisa, koja u Mlecima boravi privremeno, na proputovanju prema Dalmaciji (*per andar in Dalmatia*).⁴ Usputno je trebalo biti i mletačko zaustavljanje znamenitog Šibenčanina, čanadskog biskupa, izumitelja, jezikoslovca i pisca Fausta Vrančića. Djelujući koncem života u Rimu, Vrančić se odlučio vratiti u zavičaj, ali je, zaustavivši se u Mlecima, naglo obolio, te je ondje, ne vidjevši više svoj rodni kraj, i umro 20. siječnja 1617. U Mlecima je, neposredno pred smrt, napisao kodicil oporuci napisanoj u Rimu.⁵

Nasuprot Katarini Divnić i Faustu Vrančiću, koji su oporuke napisali boraveći u Mlecima privremeno, iskazi posljednje volje nekoliko drugih šibenskih patricija kazuju nam o njihovoj dugotrajnijoj prisutnosti u gradu na lagunama. To su oporuke koje potpisuju *Rosa filia condam ser Marci de Sebenico*, *Stana condam ser Luca de Pastrovichi et relicta de ser Zorzi de Sebenico te Georgius condam ser Pauli de Scardona seu de Sebenico*.⁶ Naposljetku, iz oporuke Helene Jerković (*Giercovich*), supruge šibenskoga plemića Nikole Šizgorića (*Cisgoreo*), te kodicila oporuke Dujma Franje Zech Missevicha, možemo pretpostaviti da je njihovo iseljavanje bilo privremeno, ali da je - dužinom boravka i oblicima uključenosti u svakodnevni život mletačke sredine - ipak trajalo više godina.⁷ U svezi s trajanjem boravka u Mlecima jesu i podaci o poblizem mjestu stanovanja šibenskih patricija. Za one koji u Mlecima borave samo u proputovanju prema domovni taj podatak nije naveden (Katarina Divnić) ili se izrijekom spominje kako je riječ o privremenom boravištu.⁸ Za dugotrajnije ili trajno iseljene Šibenčane podatak o mjestu stanovanja naveden je na uobičajen način. Osim u primjeru Ruže, kćeri šibenskog patricija Marka (stanovnice župe S. Apollinare u predjelu S. Polo), svi su ostali oporučitelji zabilježeni kao stanovnici župa u predjelu Castello, području koje je stoljećima bilo središnja zona useljavanja i življenja hrvatskih iseljenika.⁹

Gospodarske mogućnosti šibenskih patricija privremeno ili trajno iseljenih u Mletke bile su, razvidno je na osnovi raščlambe njihovih oporuka, mnogo veće nego drugih hrvatskih iseljenika u gradu na lagunama, uglavnom pripadnika srednjeg i nižeg društvenog sloja. Novčane svote spomenute u oporukama znatno su veće i dostižu više stotina (ili tisuća) dukata, a mahom su upravljene najbližim članovima obitelji i rodbine. Inventari odnosno nabranjanja pokretne imovine pohranjene u kući u kojoj obitavaju u Mlecima također sadrže brojne predmete koje

⁴ ASV, NT, b. 642., br. 90., 28. IV. 1544.

⁵ Oporuka Fausta Vrančića napisana je u Rimu 12. lipnja 1615. Dodatak oporuke, koji je rabljen u ovom istraživanju, napisan je u više kopija. Jedan od prijepisa nalazi se i u spisima šibenskih bilježnika (bilježnik Marko Semonić) i nosi datum 6. veljače 1617. Oba prijepisa kodicila (Semonićev i mletačkog notara Bernardina Lia) poznati su šibenskom povjesniku Vincenzu Miagostovichu (V. Miagostovich, *Il ritratto di Fausto Veranzio: d'alcune cose intorno alle sue "Machinae Novae" e del suo testamento*, Il Nuovo Cronista di Sebenico, anno V-VI, Trieste, 1897-1898. /dalje: Miagostovich 1897-1898./, str. 310-312.), koji ne objavljuje njihov cjelovit tekst, nego samo najzanimljivije dijelove. Usporedi i: Čoralić 2001B, str. 301-302. Vrančićev mletački kodicil rimskoj oporuci napisan je 15. siječnja 1617. (ASV, NT, b. 135., br. 19., str. 20'-21.).

⁶ ASV, NT, b. 849., br. 30., 13. VII. 1505.; NT, b. 143., br. 70., 27. X. 1517.; NT, b. 280., br. 654., 28. X. 1544.; NT, b. 209., br. 248., 12. I. 1537.

⁷ ASV, NT, b. 19., br. 191., 20. VI. 1756.; NT, b. 1142., br. 1., 18. X. 1797.

⁸ Primjerice, kodicil Fausta Vrančića napisan je u kući svećenika Gerolima Giubeteo, kapelana crkve S. Provolo. Dom ovog mletačkog svećenika vjerojatno je i mjesto u kojemu je Vrančić odsjeo i - stjecajem okolnosti - proveo posljednje dane svoga života.

⁹ Stana iz Paštrovića, supruga šibenskog patricija Jurja, obitava u župi S. Antonio odnosno S. Pietro di Castello (ASV, NT, b. 143., br. 70., 27. X. 1517.; NT, b. 280., br. 654., 28. X. 1544.). Skradinsko-šibenski patricij Juraj pok. Pavla žitelj je župe S. Trinità (ASV, NT, b. 209., br. 248., 12. I. 1537.), a Helena Jerković Šizgorić obitava u kući mletačkog građanina Antonija Arrigoni u župi S. Martino (ASV, NT, b. 19., br. 191., 20. VI. 1756.).

rijetko susrećemo u oporukama ili inventarima njihovih sunarodnjaka. Osim skupocjenih odjevnih predmeta, rjeđe spominjanog pokućstva i kuhinjskog pribora, bilježe se i predmeti umjetničkog obrta koji posvjedočuju višu razinu materijalne kulture i standarda ove skupine iseljenika. Nepokretna imovina u gradu na lagunama spominje se rjeđe, a osvrst na imovinu koju posjeduju u domovini obično je izrečen općim navodima (*stabili in Dalmazia*), najčešće bez podrobnijeg specificiranja vrste i vrijednosti.¹⁰

Dodatno posvjedočenje društvenog statusa i imučnosti šibenskih patricija u Mlecima jesu i navodi u kojima se spominje kućna posluga (*serve, servitori, cameriere* i sl.). Dijelom je to privremeno unajmljena posluga, koja se za oporučitelja brine u posljednjim godinama ili danima njegova života (*che me governa in mia infiermità*), a češće je to stalno kućno osoblje koje s vremenom postaje i sastavni dio obitelji. Njima se, uz napomene o zahvalnosti za učinjene usluge tijekom proteklog vremena, ostavlja (uz redovitu plaću) manja novčana svota ili poneki predmet iz oporučiteljeve pokretne imovine (najčešće odjeća).¹¹

Oporučni podaci u kojima se na različite načine višestruko spominju najbliži članovi obitelji i rodbine uglavnom su istovjetni svakom onodobnom žitelju grada na lagunama. Članovi najbliže obitelji svakoga pojedinca (suprug/supruga, djeca, braća i sestre, živući roditelji) drže se osobama najvećega povjerenja i odanosti te se gotovo redovito traži njihova nazočnost i suglasnost u svojstvu izvršitelja (*fideicomissarii*) pri sklapanju različitih ugovora i pisanju posljednjih doseljenikovih odredbi (oporuke, kodicili, inventari). Osim toga, pri podjeli oporučiteljeve imovine, članovi najuže rodbine redovito su isticani i obdarivani prije svih drugih te se među njima obično nalazi i glavni nasljednik svih njegovih dobara (*herede universario, herede residuario, padrone di tutto* i sl.).¹²

Uklopljenost šibenskih patricija u život u Mlecima iskazivala se i čestim oporučnim spomenom njihovih prijatelja, poznanika i znanaca. Njihova se imena najčešće bilježe kao izvršitelji oporuke ili kao obdarenici dijelom (najčešće manjim novčanim svotama ili pojedinim odjevnim predmetima) oporučiteljeve imovine.¹³ U tom je kontekstu vrijedno napomenuti da je nemali dio svakodnevnih veza šibenskih patricija ostvarivan i s pripadnicima hrvatske iseljeničke skupine. Tako je, primjerice, Faust Vrančić jednim od izvršitelja svoje posljednje volje imenovao splitskog arhidakona Jeronima Alegretta¹⁴, a istu je dužnost u oporuci Jurja

¹⁰ Oporuka Dujma Franje zech Missevicha (ASV, NT, b. 1142., br. 1., 18. X. 1797).

¹¹ Fausto Veranzio: ... e dieci ducati siino dati a questo giovane Paolo Malfado che mi serve oltre il suo salario (ASV, NT, b. 135., br. 19., str. 20'-21, 15. I. 1617); Doimo Francesco Zech Missevich: Lasso a Agostino e Pietro Talenti servitori di casa ducati 5. Lasso a serva di cucina Anna lire 16. Lasso a cameriera Catarina Guglieri Zancovich sfachietto di sagrin verde fornimento d'argento (ASV, NT, b. 1142., br. 1., 18. X. 1797).

¹² Primjerice: Rosa filia condam ser Marci de Sebenico et uxor magistris Bernardini de Augubio: Constituo et esse volo meum unicum fideicomissarium supradictum magistrum Bernardum maridum meum. Residuum bonorum dimitto suprascripto Bernardo marido et commissario meo (ASV, NT, b. 849., br. 30., 13. VII. 1505); Georgius condam ser Paulis de Scardona seu de Sebenico: Lasso tutto il mio mobile de casa, argentis et ogni altre cose de casa a Agostina mia mogier ecepto li miei drappi de dosso, tre tapedi turchesi boni, una peza de zambelotto negro et una carpeta, qualli drapi, tapedi, zambelotto e carpeta lasso al mio fratello e commissario et ecepti de denarii mi trovasse haver al tempo della mia morte de ogni sorte per conditione qualis lasso ancora al ditto mio fratello con condition che sia obligando farli la vita veduale, compir quella casa h'avemo a S. Iseppo e darla alla ditta mia moier et doppio la morte de essa mia mogier questa casa venga alli miei figli maschi e femine zioé mità a maschi e l'altra mità alle femine per il so maridar. Il resto di tutti li altri miei beni mobili et stabili presenti e futuri lasso alli detti miei fioli mascoli (ASV, NT, b. 209., br. 248., 12. I. 1537).

¹³ Primjerice: Stana uxor ser Georgii di Sebenico: Lasso a Iohanna Sacarena mea investmenta sargio di Flandria et miam cappam parvam. Dimitto filii ser Georgii Mida mia investmenta bedena rubei. Dimitto uxori Damiano Stagnarii mea cappa magna. Dimitto Damiano Stagnario tres salerias argenteas. Dimitto Catarine madri ser Damiani Stagnarii una vergeza de auro. Dimitto Margareta uxor Alexii ducatum unum (ASV, NT, b. 143., br. 70., 27. X. 1517).

¹⁴ ASV, NT, b. 135., br. 19., str. 20'-21., 15. I. 1617. Jeronim Allegreti bio je splitski arhidakon od 1610. do smrti (1643.). Podrobnije vidi: I. Ostojić, *Metropolitanski kaptol u Splitu*, Zagreb, 1975., str. 185.-186.

pok. Pavla obnašao ninski svećenik Franjo iz župe S. Trinità.¹⁵ Ne manje je važan i podatak iz oporuke hrvatskoga plemića Ivana Perušića, imućnog trgovca i poduzetnika u Mlecima, koji među potpisnicima (svjedocima) svoje posljednje želje izrijekom spominje i šibenskog patricija Jurja Dragojevića (*Georgio Dragoevich nobile Sebenico*), također vjerojatno samo privremenog žitelja grada na lagunama.¹⁶

Jedna od temeljnih sastavnica svakodnevlja svih stanovnika Mletaka, te tako i šibenskih patricija, njihov je vjerski život i odnos prema mletačkim vjerskim ustanovama. O tome svjedoče navodi sadržani u njihovim oporukama, koji se nisu bitnije razlikovali od oporuka drugih onodobnih žitelja grada na lagunama. Ipak, budući da patriciji podrijetlom iz dalmatinskih gradskih središta najčešće nisu stalno nastanjena kategorija stanovništva u Mlecima, spomen tamošnjih crkava, samostana, hospitala i duhovnih osoba nije redovit niti učestao u svim primjerima.

Na osnovi iščitavanja oporuka doznajemo da dio patricija koji su posljednje godine života provodili u Mlecima najčešće kao mjesta posljednjega počivališta odabire crkvena groblja u župama i predjelima svoga stanovanja. Takve primjere bilježimo u oporuci Ruže pok. Marka iz Šibenika, stanovnice predjela S. Polo, koja kao mjesto svojega posljednjega počivališta odabire istoimenu crkvu po kojoj je ime dobio i ovaj mletački predjel.¹⁷ Crkvena groblja smještena nedaleko od mjesta stanovanja odabiru i Stana iz Paštovića, supruga šibenskog patricija Jurja (dominikanska bazilika SS. Giovanni e Paulo) i Juraj pok. Pavla, patricij Skradina i Šibenika (S. Trinità).¹⁸

Crkvene ustanove, ponajprije bratovštine, često su u oporukama šibenskih patricija spomenute pri navodu o posljednjem ispraćaju pokojnika. Bratovštinama, koje se u njihovim oporukama spominju učestalije nego crkve i samostani, daruju se manje novčane svote. Takvi navodi redovito su bilježeni kod onih patricija koji su u Mlecima obitavali više godina te su s vremenom postajali članovi bratimskih udruga u predjelima ili župama svojega mjesta stanovanja.¹⁹ Uz navode o crkvenim ustanovama, u oporukama šibenskih patricija nalazimo i podatke o povezanosti s tamošnjim duhovnim osobama. Najčešće je riječ o svjedocima pri ovjeri posljednjeg oporučiteljeva iskaza, a u tom se svojstvu ponajprije spominju svećenici ili redovnici koji službu obnašaju u predjelima ili župama oporučiteljeva mjesta obitavanja.²⁰

Jedan od temeljnih pokazatelja neprekinute povezanosti šibenskih patricija u Mlecima s njihovim matičnim krajevima jesu oporučni navodi u kojima se spominju članovi obitelji i rodbina, kao i crkvene ustanove i duhovne osobe u rodnom kraju. Takvi podaci, razvidno je iz prethodnog razmatranja, učestaliji su u onih patricija koji su u Mlecima samo privremeno

¹⁵ ASV, NT, b. 209., br. 248., 12. I. 1537.

¹⁶ ASV, NT, b. 777., br. 241., 5. IX. 1527.

¹⁷ ASV, NT, b. 849., br. 30., 13. VII. 1505.

¹⁸ Stana uxor ser Georgii di Sebenico de confinio S. Antonii: Corpus meus sepelire in archa in qua est frater meus Petrus in cimiterio S. Iohannis (ASV, NT, b. 143., br. 70., 27. X. 1517); Georgius condam ser Paulis de Scardona seu de Sebenico de confinio S. Trinitatis: Il mio corpo voglio sia sepolto in la ditta giesia de S. Trinità in le archi di preti con quelli spese parerano a ditti miei comissarii (ASV, NT, b. 209., br. 248., 12. I. 1537).

¹⁹ Primjerice: Rosa filia condam ser Marci de Sebenico: Item volo sepeliri in archa schole Beate Matris Vergine Marie posit in ecclesia S. Pauli in qua ego sum cui schole dimitto pro anima mea ducatum mezzum. Item dimitto schole S. Gerardi in ecclesie S. Silvestro Venetie in quibus ego sum ducatum mezzum pro eorum (ASV, NT, b. 849., br. 30., 13. VII. 1505.); Stana uxor ser Georgii di Sebenico: Item dimitto schole Corporis Christi in ecclesia S. Antonii ducatum dimidium (ASV, NT, b. 143., br. 70., 27. X. 1517).

²⁰ Tako je, primjerice, *presbiter Jacobus Campagnarius mansionario in ecclesia S. Eustachii* svjedok oporuke Ruže, kćeri pokojnog Marka iz Šibenika (ASV, NT, b. 849., br. 30., 13. VII. 1505.); *Prete Jacomello Trivisan capelano della Celestia e prete Anastasio Negro de S. Trinità* svjedoci su prilikom posljednjeg iskaza Jurja pok. Pavla (NT, b. 209., br. 248., 12. I. 1537), dočim je *fra Francesco Marciato del ordine fratre minore di fratri neri* spomenut u istom kontekstu u oporuci Katarine Divnić (NT, b. 642., br. 90., 28. IV. 1544.).

te je njihova komunikacija sa zavičajem ostala neprekinuta. Tako, primjerice, Katarina iz roda Divnić spominje svoju rođakinju (*cusina*) Margaretu, kćer uglednog šibenskog patricija Nikole Draganića, te joj ostavlja 10 dukata. Drugoj rođakinji, Klari Divnić, ostavlja 100 dukata, namijenjenih za njezinu udaju (*per il suo maridar*).²¹ Skupe muške odjevne predmete (ogrtače nabavljene u Italiji) dariva oporučnim legatom bratu Kazimiru šibenski polihistor i crkveni dostojanstvenik Faust Vrančić²², a bratu Petru, koji vjerojatno obitava u Dalmaciji, sva svoja tamošnja dobra dariva Dujam Franjo Zech Missevich.²³

U sklopu navoda u kojima se šibenski patriciji prisjećaju zavičaja osobito su vrijedne napomene u kojima se izrijeком spominju crkvene ustanove. Takvi su nam podaci, osim kao izravno posvjedočenje neraskidivosti veza iseljenika s domovinom, ujedno i dragocjeno saznanje za kulturnu povijest njihovih matičnih krajeva i gradova. Niz takvih podataka nalazi se u oporuci Katarine Divnić. Obdarujući više crkvenih ustanova u Šibeniku, Katarina ostavlja oltaru Presvetog Sakramenta u stolnoj crkvi 20 dukata, koji će se isplatiti u roku od dvije godine. Nadalje, za potrebe uređenja oltara Sveta Tri Kralja, smještenoga u drugom traveju sjeverne pobočne lađe katedrale, Katarina ostavlja veliku svotu od 300 dukata, koja se predstavnicima crkve mora predati u roku od osam godina²⁴. Osim navedenih vjerskih ustanova rodnoga grada, Katarina u svojoj oporuci spominje i šibenske samostane Sv. Spasa i Sv. Katarine te ih obdaruje novčanom svotom od po 20 dukata²⁵. Naposljetku, jedno od iskazom najrječitijih posvjedočenja povezanosti šibenskih iseljenika s matičnim krajem sadržano je u dodatku oporuke prvoga među znamenitim Šibenčanima - izumitelja svjetskoga glasa Fausta Vrančića. Na početku kodicila Vrančić određuje da se nakon njegove smrti položi u drveni kovčeg u koji će se također pohraniti po jedan primjerak njegovih objavljenih djela i rukopisa. Zakovani kovčeg izvršitelji oporuke dužni su odvesti u Prvić-Luku te sahraniti u crkvi franjevac trećoredaca Gospe od Milosti. Iznad njegove grobnice klesari će uklesati nadgrobnii natpis koji je Faust sam odredio²⁶.

U nacionalnoj udruzi iseljenih Hrvata

U sklopu razmatranja vjerskog života šibenskih patricija u Mlecima potrebno je ukratko osvrnuti se i na oblike njihove povezanosti sa središnjom ustanovom okupljanja hrvatskih prekojadranskih iseljenika - bratovštinom Sv. Jurja i Tripuna (*Scuola dei SS. Giorgio e Trifone*,

²¹ ASV, NT, b. 642., br. 90., 28. IV. 1544.

²² Doi feraruoli chi sono l'uno di ferandino di Milano, l'altro di zambelotto siino mandati a mio fratello Casimiro a Sibenico (ASV, NT, b. 135., br. 19., str. 20'-21, 15. I. 1617).

²³ ASV, NT, b. 1142., br. 1., 18. X. 1797.

²⁴ Lasso al altar del Sacramento della giesia de S. Iacomo de Sebenico ducati 20 in anni doi, cioè ducati 10 all'anno. Item al altar dei Tre magi qual è in chiesa S. Iacomo siano dati ducati 300 per ornamento della capella dati in anni otto (ASV, NT, b. 642, br. 90, 28. IV. 1544.). Usporedi: Čoralčić 1993., str. 67-68.; Čoralčić 2001B, str. 304-305.

²⁵ Item al monasterio S. Catarina de Sebenico altri ducati 20. Item al monasterio S. Salvador del detto loco similmente (ASV, NT, b. 642, br. 90, 28. IV. 1544.). Usporedi: Čoralčić 1993, str. 69.-70.; Čoralčić 2001B, str. 306.

²⁶ Prima voglio che sia fatta una cassa di tavole nella qual sij posto il mio corpo con alcune mie opere stampate: Un libro delle Machine Nove, un libro delli Nove predicamenti, un libretto delle Vergini da me translatò, un libro Dittionario cinque lingue, un altro de l'istoria di Dalmazia et questo voglio sij stampato con la cura et diligenza de miei essecutori et questa cassa così inchiodata doppio imbalsamento il mio corpo cavateni de quello li interiora et sepelti in alcun cimiterio di questa chiesa sij rinchiusa in un'altra cassa, che servi per buona coperta contenenti et così sijno in barca portadi nell'isola di Pervichio et fatta una fossa in terra presso la porta della Giesiola piccola delli Padri di quel luoco sijno risposti et data a quelli padri la elemosina consueta et che si contestino, ove sij fatto l'epitafio intaffiato infrascritto: *FAUSTUS VERANTIUS EPISC. CANADIENSIS NOVORUM PREDICAMENTORUM ET NOVARUM MACHINARUM AC FRAGMENTORUM HISTORIA ILLYRICAE AC SARMATIA COLLECTOR, Anno, etc...* (ASV, NT, b. 135, br. 19, str. 20'-21, 15. I. 1617). O tekstu natpisa vidi i: Miagostovich 1897-1898., str. 312.; Čoralčić 1993., str. 72.; Čoralčić 2001B, str. 302.

Scuola degli Schiavoni, Scuola Dalmata)²⁷. Osnovana 1451. godine kao mjesto okupljanja doseljenika s mletačkih posjeda na istočnojadranskoj obali, bratovština je u prošlosti okupljala poglavito doseljenike iz dalmatinskih i bokeljskih gradova, ali bila je otvorena i za doseljenike iz drugih, nemletačkih dijelova Hrvatske. Smještena je u srcu predjela Castello - stoljećima središnjoj zoni okupljanja i pribivanja pretežitog dijela naših iseljenika. Zanimljivo je primijetiti da patriciji iz Šibenika, ali i iz drugih dalmatinskih gradova, nisu zabilježeni među izrazitije djelatnijim članstvom udruge. Njihov spomen rijetko je bilježen u vodećim upravnim tijelima i službama u bratovštini (predstojnici, vikari, dekani, sindici), a u njihovim oporukama ne zatičemo spomen o darivanju njezinoga sjedišta. Razlozi tome mogu biti višestruki. S jedne strane je riječ o pretežito pučkim obilježjima bratovštine koja je u svojem članstvu poglavito okupljala iseljene hrvatske pomorce, obrtnike, sitne trgovce i djelatnike u nižim državnim službama. Određena primjetna ekskluzivnost patricija, koji su po svome društvenom statusu i imovnim mogućnostima uvelike odudarali od prosječne strukture hrvatske iseljeničke zajednice, dovela je do njihova smanjena zanimanja za uključivanje u rad hrvatske udruge koja je za njih bila samo jedna od brojnih "Malih bratovština" (*Scuole piccole*). Njihova lakša uklopljenost u mletačku sredinu, a poglavito učestale veze s tamošnjim istovjetnim društvenim slojevima (domaćim patricijatom) odbijala ih je od aktivnijeg sudjelovanja u radu bratovštine koja je ipak pretežito bila usmjerena na karitativni rad s njihovim siromašnijim sunarodnjacima. Zbog tih činjenica spomen šibenskih patricija u radu hrvatske nacionalne bratovštine nije isuviše čest. Konkretne primjere obdarivanja bratovštine Sv. Jurja i Tripuna bilježimo samo u oporuci Stane iz Paštrovića, supruge šibenskog patricija Jurja. U svojoj prvoj oporuci, napisanoj 1517. godine, Stana izrijeком navodi da je riječ o bratimskoj udruzi kojoj i sama pripada (*mia scuola*) te joj oporučno dariva skromnu svotu od svega jednog dukata.²⁸ Hrvatska udruga spomenuta je i u drugom iskazivanju posljednje želje iste oporučiteljice. Oporuka je datirana u 1544. godinu, kad je Stana, prema navodu, već bila u udovištvu. Umjesto novčanog iznosa, ovaj put se *alla Scuolla de S. Zorzi di Schiavoni* dariva jedan odjevni predmet (*una filzada barbarescha*).²⁹ Uključenost šibenskih patricija u članstvo i rad hrvatske nacionalne bratovštine posvjedočena je u nekoliko primjera. Podaci o tome sačuvani su u knjigama izvješća s godišnjih skupština bratovštine (*Capitolari della Veneranda Scuola di SS. Giorgio e Trifone della Nation Dalmata*, dalje: *Capitolari*), i danas pohranjenih u sjedištu udruge. Izrijeком se spominju odvjetci samo dvije šibenske patricije obitelji. Prvi primjer jest spomen Andrijane, kćeri Ivana Petrova Divnića, koja je kao članica bratovštine zabilježena 1668. godine.³⁰ Tijekom idućih stotinu godina šibenske patricije ne bilježimo u popisu članova hrvatske bratovštine. Tek koncem XVIII. i početkom XIX. stoljeća bratimska vrela bilježe zapažnu prisutnost nekoliko članova patricijske obitelji Zech Missevich.³¹ Najistaknutiji odvjetak te obitelji zasigurno je Nikola Antunov, aktivan član od 1786. do 1836. godine. Tijekom tog dugog razdoblja, Nikola se spominje kao pisar (*scriban, quadernier*) udruge (1787. i 1791.) te

²⁷ Podrobnije o povijesti hrvatske bratovštine vidi: G. Perocco, *Carpaccio nella Scuola di S. Giorgio degli Schiavoni*, Venezia, 1964.; Isti, *Guida alla Scuola Dalmata dei Santi Giorgio e Trifone (detta San Giorgio degli Schiavoni)*, Venezia, 1984.; L. Čoralić, *Bratovština slavenskih doseljenika Sv. Jurja i Tripuna u Veneciji. Izvori, historiografija i mogućnosti istraživanja*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 27., Zagreb, 1994., str. 43.-57.; Ista, *Bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima u oporukama hrvatskih iseljenika*, *Croatia christiana periodica*, god. XVIII., br. 34., Zagreb, 1994., str. 79.-98.; Ista, "Scuola della nation di Schiavoni" - hrvatska bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima, *Povijesni prilozi*, god. 18., Zagreb, 1999., str. 53.-88.; Čoralić 2001., str. 215.-262.

²⁸ ASV, NT, b. 143., br. 70., 27. X. 1517.

²⁹ ASV, NT, b. 280., br. 654., 28. X. 1544.

³⁰ ASD, *Capitolari*, anno 1668.

³¹ Kao članovi hrvatske bratovštine spominju se Antun (1786.-1794.), Dujam (1786.-1787.) i Dominik Zech Missevich (1787.). Usporedi: ASD, *Capitolari*, podaci uz navedene godine.

kao obnašatelj najviše, predstojničke (*guardian grande*) dužnosti u više mandatnih razdoblja (1817.-1818., 1819.-1823., 1824.-1825., 1826., 1827.-1830., 1831.-1836.).³² Potonjem predstojniku, koji je najvišu čast obnašao u nizu godina tijekom prve polovice XIX. stoljeća, bratovština se 1838. godine odužila podizanjem spomen-ploče u svom sjedištu.³³

Neželjena nazočnost: optužbe, procesi, osude i zatočeništva

Doticaj šibenskih patricija s Mlecima nije se iskazivao samo u prethodno opisanim pojavama svakodnevnih, zakonski dopuštenih i svakom žitelju uobičajenih aktivnosti, već je u ponekom slučaju predstavljao otklon u odnosu na onodobna društvena pravila te je smatran nezakonitim, neprimjerenim i sudski kažnjivim ponašanjem. Podaci o neprimjerenom ponašanju i nepoštivanju zakona od strane nekih Šibenčana zabilježeni su u nekoliko arhivskih fondova nastalih u svezi rada pojedinih mletačkih magistratura.

Prvi primjer jest proces vođen od mletačkog Svetog ureda (*Santo Uffizio, Savi all'Eresia*), središnje inkvizicijske ustanove za područje mletačkih kopnenih i pomorskih stečevina.³⁴ Kao glavni protagonist optužbe iz 1563. godine, koja sadrži navode o pripadanju protestantskom nauku (*protestantismo*), spominje se ugledni Šibenčanin toga vremena Đ Jeronim Divnić - profesor teologije i gvardijan samostana Sv. Frane u Šibeniku, kustos zadarske kustodije te skupljač i prepisivač povelja o prošlosti matičnog samostana (*Codex Dificus*)³⁵. Istragu protiv Divnića vodi dominikanac Toma iz Vicenze, generalni inkvizitor za područje Mletačke Republike. Navodi da je optužbu iz Šibenika poslao tamošnji arhidakon i vikar Šibenske biskupije Iohannes Cheuscum, a u Mletke ju je prosljedio franjevac konventualac i doktor teologije Antonio Augusta. Optužba tereti Divnića za poricanje postojanja Čistilišta, zastupanje učenja o predestinaciji, odricanje moći svetih slika, molitvi, svete vode i svijeća te se stoga u gradu Šibeniku pronio glas o njegovoj pripadnosti protestantskim sljedbenicima. Inkvizitor Toma iz Vicenze iscrpno je proučio priložene optužbe, obranu i argumente Divnića, pisma kanoničkoga zbora šibenskoga Kaptola, šibenskoga kneza i vijeća. Na osnovi svega prethodno rečenog i priloženog, inkvizitor i ostali predstavnici Svetoga oficija u Mlecima donose odluku da se Jeronim Divnić oslobađa svake optužbe i krivnje. Odluku su potpisali, osim generalnog inkvizitora Tome iz Vicenze, također i kanonik crkve S. Marco i kancelar mletačke inkvizicije Jerolim Vincii, a nazočni su bili apostolski nuncij Alojsije Scortica i dominikanac Giovanni iz

³² ASD, Capitolar, podaci uz navedene godine.

³³ Nikola Zech Missevich odvjetak je šibenske plemićke obitelji koja je nosila i naslov *conti di Poglizza*. Natpis na spomen-ploči u sjedištu bratovštine glasi (usporedi: V. Miagostovich, *Della famiglia Zech Missevich ascritta al Consiglio nobile di Sebenico*, Il Nuovo Cronista di Sebenico, anno IV, Trieste, 1896., str. 187-190.): A NICOLÒ ZECH MISSEVICH / MORTO QUASI CENTENARIO A 21 DELLO SCORSO GENNAIO / UOMO SINGOLARMENTE BENEMERITO DELLA SCUOLA ILLIRICA / CHE EGLI CAMPÒ DALLA MINACCIATA RUINA / I CONFRATELLI DELLA SCUOLA MEDESIMA / IN SEGNO DI RICONSCENZA E DI AMORE / PREGANO ETERNA PACE. (Prijevod: Nikoli Zechu Missevichu / koji umrije gotovo kao stogodišnjak 21. siječnja / posebno zaslužnome članu Ilirske bratovštine / koju spasi od prijeteće propasti / subraća iste bratovštine / u znak zahvalnosti i ljubavi / mole vječni mir.)

³⁴ Utemeljen još u prvoj polovici XIII. stoljeća, Sveti oficij zapaženiju važnost dobiva tek od XVI. stoljeća, u doba kada se poletni protestantski pokret započeo širiti i mletačkim državnim područjem. Mletački Sveti oficij bio je nadležan za sve osobe osumnjčene za djelovanje protiv načela Katoličke crkve. Optuženi se mogu svrstati u nekoliko temeljnih skupina: protestanti (najveći broj), krivovjerci optuženi za primjenu magije, praznovjerje i štovanje nečastivih sila te niz pasivnih pristaša i pomagača koji su iskazivali sklonost ili pružali pomoć sljedbenicima heretičkih nauka. O povijesti mletačkog Svetog oficija postoji opsežna literatura. Usporedi, primjerice: P. F. Grendler, *The "Tre Savi sopra eresia", 1547-1606: a Prosopographical Study*, Studi veneziani, N. S., sv. III, Venezia, 1979., str. 283-341.; B. Pullan, *Gli Ebrei d'Europa e l'inquisizione a Venezia dal 1550 al 1670*, Roma, 1985. O Hrvatima u procesima mletačkog Svetog ureda vidi: Čoralčić 2001A.

³⁵ Podrobnije o Jeronimu Divniću vidi tekst N. M. Roščića u *Hrvatskom biografskom leksikonu*, sv. III., Zagreb, 1993. (dalje: *HBL III*), str. 414.

Vicenze. Datum donošenja odluke jest 31. ožujka 1563. U procesu je priložen spis istrage u kojoj svjedoči sam Jeronim Divnić (isti datum). U odgovorima koje Divnić upućuje generalnom inkvizitoru, poriče se svaka sumnja u ispravnost njegove odanosti načelima, zakonima i kanonima Katoličke crkve, odbacuju se sumnje u njegovo pristajanje uz protestantski nauk te se kao krivci za počinjanje procesa spominju neki šibenski franjevci koji su s Divnićem bili u osobnoj zavadi (izriječom se navode Michael Bisichievich, Mattio Casunovich i dr.). Istraga završava potvrđivanjem presude predstavnika Svetoga oficija o oslobađanju Jeronima Divnića svake sumnje u svezi s navodima optužnice.³⁶

Magistratura nazvana *Esecutori contro la Bestemmia* osnovana je 1537. godine, a u izvorima se njezini dužnosnici (obično trojica državnih službenika) spominju i kao *Difensori in foro secolare delle leggi di Santa Chiesa e Correttori della negligenza delle medessime*. Ovlasti magistrature odnosile su se na krivična djela u svezi s bogohuljenjem (psovanje, vrijeđanje Imena Božjeg, Blažene Djevice Marije i svetaca; izvrgavanje ruglu svetih sakramenata), s vrijeđanjem i napadanjem na duhovne osobe, s oskrvnućem djevica, svodništvom i podvođenjem, sa sudjelovanjem u hazardnim igrama, posjedovanjem i vođenjem kuća i lokala poznatim po nemoralu, prostituciji i održavanju hazardnih igara i dr. U djelokrug rada članova magistrature pripadao je, nadalje, nadzor krčmi i drugih javnih lokala, praćenje kretanja i zadržavanja stranaca, uhićenje i kažnjavanje kršćana koji su održavali spolne odnose sa Židovkama, kontrola tiskanja i raspačavanja knjiga i dr. Podaci o našim iseljenicima - optuženim, suđenim i kažnjenim od rečene magistrature - sadržani su u arhivskim fondovima pod naslovom *Processi, Terminazioni, Raspe, Banditi, Sentenze* i *Proclami*. Raščlamba dosad istraženih arhivskih spisa ove magistrature otkriva, ali bez detaljnijih podataka o optužbama i tijeku istrage, podatak o još jednom odvjetku šibenske patricijske obitelji Divnić. Riječ je o Šimunu Divniću (*Difnico*), kojemu se sudi u odsutnosti. Razlozi optužbe nisu navedeni, već samo odluka državnih službenika da se optuženi kažnjava progonstvom s mletačkog državnog područja (*Dogado*) u idućih pet godina.³⁷ Šimun Divnić nije anonimna osoba šibenske i dalmatinske povijesti XVII. stoljeća. Rođen je 1613. u Šibeniku, a studij obaju prava završio je u Padovi 1635. godine. Primivši svećeničke zavjete, 1646. imenovan je ninskim biskupom. Zbog ratnoga stanja na području svoje biskupije uglavnom je djelovao u Zadru, odakle je 1649. premješten za biskupa u talijanski grad Feltre, gdje je ostao do smrti 1662. godine. Na osnovi postojećih saznanja nije nam moguće ustanoviti poradi čega se Šimun Divnić 1643. godine trebao naći pred predstavnicima magistrature *Esecutori contro la Bestemmia*. Nekoliko godina nakon toga Divnić se posvećuje duhovnoj službi u kojoj brzo napreduje i stječe čast biskupa. Odluka o kažnjavanju (progonstvu) tada je vjerojatno prestala važiti, a taj je Divnićev biografski podatak s vremenom zaboravljen. Detaljnija potraga u spisima *Esecutora* možda će nam jednom otkriti vrstu Divnićeva prekršaja, a samim time možda i razjasniti odluku da se nedugo potom trajno posveti svećeničkom pozivu.³⁸

Politička progonstva i zatočeništva često su zabilježeni oblici neželjenog i prisilnog boravka Hrvata u Mlecima. Protagonisti su najčešće pripadnici viših, uglednijih i politički utjecajnijih društvenih slojeva u matičnim sredinama. Njihov je protumletački politički angažman središnja vlast držala opasnim za svoju dominaciju u prekojadranskim stečevinama te su stoga primjenjivane mjere nerijetko bile izrazito drastične. Osim slamanja političke moći i utjecaja pripadnika najvidenijih obitelji, cilj mletačke drastične politike prema buntovnom

³⁶ ASV, Santo Uffizio, b. 17., br. 5. (31. III. 1563.). Usporedi i: Čoralić 2001A, str. 64.-65., 73.; Čoralić 2001B, str. 314.-315.

³⁷ ASV, Esecutori contro la Bestemmia, b. 68., sv. I., str. 81. (27. II. 1643.).

³⁸ O Šimunu Divniću vidi detaljnije tekst L. Čoralić u *HBL III*, str. 416.-417. Usporedi i L. Čoralić, *Prilog životopisu ninskoga biskupa Šimuna Divnića (1646.-1649.)*, *Croatica christiana periodica*, god. dV., br. 47., Zagreb, 2001., str. 265.-270.

plemstvu i građanstvu dalmatinskih gradova bilo je i njihovo gospodarsko slabljenje, koje se postizalo zapljenom dobara, pojačavanjem carinskih i trgovinskih sankcija nad gradom te - što je ujedno i najdrastičnija mjera - slanjem vodećih političkih protivnika u višegodišnje progonstvo. Prve internacije političkih nepoćudnika iz grada Šibenika bilježimo već od prve polovice XIV. stoljeća. Tada je (1334. god.) mletačka središnjica zapovjedila šibenskome knezu da nekoliko vidnijih Šibenčana, koji su se protivili odlukama mletačkoga Senata, otpravi u internaciju u Mletke. Izrijeком su navedeni *Tiscum Cegroto* i *Ballatam de Sebenico*.³⁹ Progoni se nastavljaju i nakon mletačkog zauzimanja Šibenika, kada su Mlečani - bojeći se neprijateljskog stava plemića - odmah nakon 1412. godine deportirali u Mletke brojne šibenske plemiće, među kojima i Ivana Mišića i Luku Kožičića. Tek nakon što se kralj Žigmund odrekao Dalmacije i kada je sklopljeno primirje u lipnju 1433., Mlečani su pristali da se deportirani plemići iz raznih dalmatinskih gradova vrata u svoj zavičaj. Među njima posljednji su vraćeni upravo šibenski plemići (1436.) i to na zamolbu posebnoga šibenskog izaslanstva, koje je u Mlecima nastojalo dokazati da su oni, kao i ostali plemići, vjerni Mletačkoj Republici te da je njihov grad očuvan za državu pod stijegom Sv. Marka upravo njihovom odanošću.⁴⁰

Za boljitak rodnoga grada - diplomatski izaslanici u Mlecima

Jedan od oblika privremene, ali važnošću neprijeporno nužne komunikacije grada Šibenika i Šibenčana s Mlecima, bila su na diplomatska poslanstva mletačkoj središnjici. Rjeđe u službi drugih vladara ili gradova, a najčešće zbog izravnih, konkretnih i zadanih potreba svoga grada, šibenski su poslanici stoljećima sa svojim željama i potrebama, zahtjevima i molbama, kročili u velebne i strancu zadivljujuće dvorane Duždeve palače. Redovito upućivani po nalogu kneza i Velikoga vijeća, zajedničku državnu metropolu stoljećima su pohodili ugledni Šibenčani, predstavnici elitnoga gradskoga sloja, intelektualna elita obrazovana na Padovanskom sveučilištu, a u svome gradu nositelji i obnašatelji najprestižnijih komunalnih službi.

U nizu imena koja se stoljećima spominju u svojstvu šibenskih izaslanika Mlecima, mogu se iščitati odvjeteći viđenih šibenskih patricijskih obitelji, poput Linjičića, Tavelića, Mihetića, Šižgorića, Divnića i dr. U gradu na lagunama oni su - uporno i s pregnućima za potrebe i na korist svojega grada - raspravljali o uvjetima predaje i podvrgnuća Šibenika Serenissimi, o modalitetima međusobnih odnosa, o financiranju gradskih službenika, o osmanlijskoj opasnosti koja je prijetila zatorom njihova grada, o njegovoj obrani, fortifikacijama i vojničkim posadama, o sukobima s hrvatskim velikašima u zaleđu, o granicama s uvijek suparničkim gradovima Zadrom i Trogirom, ali i o obrazovanju, školstvu i prosvjeti, liječnicima, učiteljima i umjetnicima koji su iz Mletaka dolazili u Šibenik.

Jedan od prvih u vrelima zabilježenih diplomatskih posjeta nekog šibenskoga građanina Mlecima datiran je 1314. godine. Tada (24. veljače) Saracen pok. Ilije iz Šibenika, kao opunomoćeni poslanik moćnoga hrvatskog velikaša bana Mladena II., odlazi u Mletke i postiže da Mladen i njegova braća Juraj i Pavao stječu mletačko građanstvo.⁴¹ Godina 1322. važna je za povijest šibensko-mletačkih državno-političkih veza. Tada, naime, Šibenik prihvaća zaštitu odnosno vrhovništvo Republike Svetoga Marka, a ugovor koji podrobno utanačuje uvjete šibenskoga

³⁹ Š. Ljubić, *Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i Mletačke Republike* (dalje: *Listine*), sv. I. (Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium /dalje: MSHSM/, sv. I), Zagreb, 1868., str. 438.

⁴⁰ *Listine*, sv. VI. (MSHSM, sv. IX.), Zagreb, 1878., str. 34.-36.; S. Grubišić, *Šibenik kroz stoljeća*, Posebna izdanja Muzeja grada Šibenika, sv. 4., Šibenik, 1974., str. 46.; J. Kolanović, *Šibenik u kasnome srednjem vijeku*, Zagreb, 1995., str. 44.

⁴¹ *Listine*, sv. I., str. 274.-275. Usporedi i: P. Kaer, *Povjesne crte grada Šibenika i njegove okolice*. Dio drugi (*Od krunisanja kralja Kolomana do predaje Šibenika Mletačkoj Republici*), Šibenik, 1912., str. 205.; F. Dujmović, *Postanak i razvoj Šibenika od 1066. do 1409. godine*, u: *Šibenik - spomen zbornik o 900. obljetnici*, Muzej grada Šibenika, Posebna izdanja, Šibenik, 1976., str. 100.

podvrgavanja mletačkom suverenitetu sklapa 1. ožujka 1322. s duždem Giovannijem Soranzom šibenski izaslanik Bogdan pok. Desinje.⁴²

Početkom XV. stoljeća, u godinama koje su za Dalmaciju značile podvrgavanje mletačkome lavu za niz stoljeća unaprijed, šibenska diplomatska izaslanstva u Mletke postaju osobito učestala, a njihov značaj za sudbinu grada iznimno važan. Poslaničke misije obavljaju tada, i po nekoliko puta uzastopno, istaknuti šibenski građani, kako oni iz svjetovnog, tako i oni iz crkvenog života, redovito s najboljim namjerama da njihova misija postigne što povoljniji učinak za njihov grad i njegovo žiteljstvo. Godine 1412., u trenucima konačnog šibenskog priznanja mletačkoga suvereniteta, prevažnu misiju pred duždem Micheleom Stenom i najvišim mletačkim dužnosnicima, obavlja redovnik Šimun, zadužen da mletačkim vlastima podastre uvjete predaje grada Šibenika.⁴³ Koncem 1413. godine (12. studenoga) Šibenčani u Mlecima pokušavaju ishoditi pomoć protiv nepokornog hrvatskog velikaša Ivaniša Nelipčića, čiji su podanici pustošili uzak pojas gradskog kopnenog distrikta. Osim u svezi sa cetinskim knezom Ivanišem, šibenski poslanici Luka Kožičić i Desa pok. Jakova iz Splita nastoje utanačiti i uvjete financiranja vojničke posade u gradu, kao i neka druga pitanja vezana uz opskrbu grada hranom.⁴⁴

Uz višegodišnje obnašanje časti dužda Francesca Foscarija (1423.-1457), promicatelja mletačke ekspanzije diljem sjevernotalijanske terraferme, vezuje se više šibenskih izaslanstava tijekom 1430-ih i 1440-ih godina. Godine 1432. (6. siječnja) niz pitanja (odnosi s Ivanišem Nelipčićem, popravak šibenskih gradskih bedema, daće na izvoz vina, osmanlijska opasnost u zaledu, građevni radovi na stolnici Sv. Jakova i dr.) kod spomenutog dužda rješavaju izaslanici Radić Šižgorić i Mihovil Tavelić. Isti je dvojac, uz Desu Jakovljeva, u poslaničkoj misiji i 10. travnja iste godine. Tom je prigodom dužd odobrio njihovu molbu da se od imovine pobunjenika protiv mletačke vlasti za gradnju stolnice uzme 400 dukata te dopustio da se oporučni legat klesara Bonina, namijenjen nekoj crkvi u Šibeniku, utroši za gradnju stolnice.⁴⁵

Iz 1440-ih godina bilježimo i primjere upućivanja šibenskih izaslanika u Mletke radi isplate desetine od plaća službenika. Novac se isplaćivao mletačkim državnim službenicima zaduženim za nadzor nad prihodima soli, a kao šibenski poslanici izrijeком se spominju patriciji Stjepan Draganić, Dobroje Ivanov i Ilija Linjičić (1443.).⁴⁶ Iste (1443.) godine u Mletke u poslanički posjet odlaze Dobroje Ivanov i Ilija Lovrin (Ilija Linjičić), postizujući kod dužda Foscarija odobrenje da općinski učitelj, ranarnik i fizik ostanu izuzeti od plaćanja desetine svoje plaće. Ista dvojica spominju se i 1444. godine, kada primaju Foscarijevu odredbu da se pod prijatnom gubitaka svih prihoda svećenicima strogo zapovjedi boravak u mjestima u kojima imaju nadarbenine.⁴⁷

Spomen uglednog šibenskog patricija Ilije Linjičića kao šibenskog poslanika u Mlecima bilježimo u nekoliko primjera. Godine 1448. Ilija Lovrin Linjičić dobiva u Mlecima odgovor mletačke vlade u svezi s opskrbom grada naoružanjem i streljivom, u svezi sa sporovima s hrvatskim banom Petrom Talovcem, kao i sa sporom sa zadarskim patricijem Šimunom Detricom glede njegovih posjeda na šibenskom području.⁴⁸ Na molbu istoga poslanika, dužd Francesco Foscari 6. srpnja 1454. izdaje prijepis isprave Šibeniku 16. srpnja 1414., kojom su

⁴² *Listine*, sv. I., str. 330.-333. Usporedi i: S. Grubišić, nav. dj., str. 24.; F. Dujmović, nav. dj., str. 102.

⁴³ *Šibenski diplomatarij* (zbornik šibenskih isprava), priredili Josip Barbarić i Josip Kolanović, Povijesni spomenici Šibenika i njegova kotara, sv. I., Šibenik, 1986., str. 193.-200.

⁴⁴ *Listine*, sv. VII. (MSHSM, sv. XII.), Zagreb, 1882., str. 133.-134.; *Šibenski diplomatarij*, str. 216.-218.

⁴⁵ V. Miagostovich, *Per un diario sebenicense*, Rivista dalmatica, N. S., anno IV, vol. 2., Zara, 1907. (dalje: Miagostovich 1907), str. 170.-172.; *Šibenski diplomatarij*, str. 244.-247., 248.-249.

⁴⁶ *Spisi kancelarije šibenskog kneza Fantina de Cha de Pesaro 1441-1443*, priredio Josip Kolanović, Povijesni spomenici Šibenika i njegova kotara, sv. III., Šibenik, 1989., str. 17., 20.-21., 24.

⁴⁷ *Listine*, sv. IX. (MSHSM, sv. dI.), Zagreb, 1890., str. 177.-178.; *Šibenski diplomatarij*, str. 260.-261., 264.-265.

⁴⁸ *Listine*, sv. IX., str. 276.-281.; *Šibenski diplomatarij*, str. 266.-272.

na zahtjev Velikog vijeća grada Šibenika (upućene knezu i mletačkim providurima) ispitane molbe i dani odgovori u svezi s odnosima s cetinskim knezom Ivanišem Nelipčićem, u svezi s općinskim приходima, financiranjem troškova puta poslanika u Mletke, općinskim pašnjacima u zaleđu, općinskim zakupima, plaćama općinskog kancelara, te u svezi sa solanama i carinama na sol.⁴⁹

Od sredine XV. stoljeća do 1470-ih godina najčešće spomenuti šibenski poslanik u Mlecima jest patricij Ambroz Mihetić. Godine 1450. Mihetić, zajedno s Mihovилоm Simeonićem, dobiva od mletačke vlade odgovor u svezi s razgraničenjem s trogirskom općinom, sa štetama koje Hrvati u zaleđu nanose šibenskim posjedima, s popravcima gradskih fortifikacija, s rušenjem neke kuće na općinskom trgu, sa zapošljavanjem u gradsku službu jednoga brijača koji će puštati krv, u svezi sa službama oružnika na gradskim vratima, s rušenjem utvrde Ključ, te o nekim drugim pitanjima važnim za onodobni javni život Šibenika i njegove okolice.⁵⁰ Ambrozu Mihetiću pridružuje se 1458. kao poslanički sudrug u Mlecima Juraj Linjičić te 2. lipnja primaju od mletačke vlade odgovor na niz upita postavljenih središnjoj državnoj vlasti od strane općinske uprave njihovog rodnog grada (u svezi s isplatama plaća vojnika u kaštelu, s daćama na mlinove, s oslobađanjem općinskih službenika od naplate desetine na njihove plaće, s dozvolama uvoza drva i druge robe s područja Senja, Karlobaga i Rijeke i dr.).⁵¹ Godine 1465. Mihetić u Mlecima pohodi tadašnjega dužda Cristofora Moro (1462.-1475.) te postiže dogovor da se šibenski poslanici, koji po kneževu nalogu odlaze u Mletke, isplaćuju iz općinske riznice.⁵² Naposljetku, 1470. godine (od 13. do 16. veljače), Ambroz Mihetić, zajedno sa Tomom Tavelićem, pred istim duždem rješava uvijek prijeporna pitanja isplate općinskih činovnika (učitelja, liječnika, kancelara i dr.), važan problem financiranja obnove i pojačanja gradskih zidina te trajno goruće probleme odnosa s hrvatskim banom i njegovim podanicima u šibenskom kopnenom zaleđu.⁵³

Godine 1462. čak trojica uglednih Šibenčana, odvjetaka istaknutih patricijskih rodova, obavljaju diplomatsku posjetu duždu Pasqualeu Malipiero (1457.-1462.). Tom prigodom (5. ožujka) Jakov Naplavić, Juraj Šizgorić i Petar Tolimerić, dobivaju pozitivan odgovor na svoju molbu te im spomenuti dužd izdaje ispravu kojim je mletačka vlada potvrdila sve zakone što ih je od 1413. godine donijela šibenska općina, osim tri zakona koje je poništila.⁵⁴

Druga polovica XV. stoljeća, posebice njezina posljednja desetljeća, značila su za Šibenik, ali i druge dalmatinske gradove u sastavu mletačkih prekojadranskih posjeda, izravan sraz s prijetećom osmanlijskom opasnošću. Upravo o tome, posebice o velikim štetama koje osmanlijske jurišne prethodnice nanose šibenskim težacima u zaleđu, kao i o nužnoj i neodgodivoj potrebi pojačavanja vojne posade i dogradnje gradskih fortifikacija, govore pred mletačkom vladom i duždem šibenski poslanici Juraj Linjičić (23. srpnja 1474.) i Nikola Tavelić (7. ožujka 1494.).⁵⁵ Izaslanstva s istim zahtjevima (traženje mletačke potpore protiv osmanlijskih napada) nastavljaju se i tijekom ratnih događanja dramatičnog XVI. stoljeća, a kao izaslanici

⁴⁹ *Listine*, sv. X. (MSHSM, sv. dII), Zagreb, 1891., str. 31.-35.; *Šibenski diplomatarij*, str. 218.-219. Ilija Linjičić spominje se kao šibenski poslanik u Mlecima i 12. V. 1454. Tada od mletačke vlade prima odgovor glede prihoda iz solana i solne daće, plaća službenika, popravka gradskih kula, naoružavanja i opreme šibenske ratne galije i isplate izaslanika u Mlecima (*Šibenski diplomatarij*, str. 290.-294.).

⁵⁰ *Listine*, sv. IX., str. 358.-363.; Miagostovich, 1907., str. 184.-189.; *Šibenski diplomatarij*, str. 274.-280.

⁵¹ *Listine*, sv. X., str. 129.-131.; *Šibenski diplomatarij*, str. 308.-311.

⁵² *Listine*, sv. X., str. 333.; *Šibenski diplomatarij*, str. 325.-326.

⁵³ V. Miagostovich, *Per una cronaca sebenicense*, Rivista dalmatica, N. S., anno V, vol. 1., Zara, 1909. (dalje: Miagostovich 1909.), str. 30.; *Šibenski diplomatarij*, str. 331.-335.

⁵⁴ *Listine*, sv. X., str. 201.; *Šibenski diplomatarij*, str. 316.-317.

⁵⁵ Miagostovich 1909., str. 33.-34., 51.-52.

spominju se viđeni Šibenčani Mihovil Butrišić, Franjo Simeonić (1501.), Petar Mihetić (1501.), Ivan Tavelić i Franjo Grosani (1523.).⁵⁶

Šibenske diplomatske misije u Mletke, poklonstva i poslanstva duždu i mletačkoj vladi, sastavna su, neodvojiva i za razumijevanje političkih i društvenih događanja ovoga grada prevažna sastavnica njegove prošlosti. Ovih nekoliko primjera, iako tek mali dio iz imenima i poslaničkim zadaćama bogate povijesti šibenske diplomacije, zorno nam posvjedočuju mjesto i ulogu Šibenika u kontekstu mletačkog vrhovništva, ali i mletačke prekojadranske politike. Iščitavanje brojnih uglednih imena iz onovremenog šibenskog političkog života, otkriva nam i nedovoljno naglašenu i vrednovanu ulogu pojedinaca, mahom šibenskih patricija, koji su svojim djelovanjem pridonosili boljem državno-političkom i gospodarskom položaju rodnoga grada u sastavu mletačkoga *Stato da Mar*.

Književnici i znanstvenici plemenitoga roda

U prošlosti su neprijeporan utjecaj na književno stvaralaštvo, teološku i filozofsku misao, znanstvena promišljanja te općekulturna gibanja na istočnojadranskoj obali, imala idejna stremljenja na Apeninskom poluotoku. Sa zapadnojadranske obale pristizali su u naše krajeve još od srednjovjekovnoga razdoblja spisi najrazličitijeg obilježja i književne vrste, a tijekom renesansnoga doba kulturno prožimanje susjednih naroda doseglo je vrhunac. Onodobni hrvatski (poglavito istarski, dalmatinski i bokeljski) književnici, znanstvenici, teolozi i filozofi stječu visoko obrazovanje na raznim talijanskim sveučilištima, pri čemu fakulteti Padovanskoga sveučilišta imaju pretežitu ulogu. Kao jedno od vodećih kulturnih središta Jadrana, Mleci su tijekom prošlosti prednjačili u tiskarskoj djelatnosti i izdavaštvu. U brojnim tiskarama grada na lagunama svoja djela objavljuje većina hrvatskih književnih stvaralaca, teologa, filozofa i znanstvenika, pa i niz istaknutih onovremenih šibenskih intelektualaca.

Dolazak šibenskih pisaca i znanstvenika patricijskoga roda u Mletke bio je određen potrebom stjecanja visokoškolske naobrazbe na Padovanskom sveučilištu, željom za stjecanjem i prenošenjem intelektualnih promišljanja sa Apeninskoga poluotoka i iz drugih europskih gradova te konkretnom potrebom tiskanja njihovih uradaka. Među prvim imenima (kako po kronološkom slijedu, tako i po važnosti) izdvaja se veliki šibenski latinist i humanistički pjesnik Juraj Šizgorić (oko 1420.-1509.), čije su "Tri knjige elegija i lirskih pjesama" (*Elegiarum et carminum libri tres*) - prva hrvatska pjesnička inkunabula - objavljene u Mlecima 1477. godine (*In Venetiis, opusculum impressum per magistrum Adam de Rotwyl*).⁵⁷

Malo je koja šibenska obitelj dala svome gradu toliko zaslužnih pojedinaca kao patricijski rod Vrančić. Crkveni dostojanstvenici, diplomati diljem europskih dvorova, književnici, povjesničari, izumitelji i eruditi, Vrančići su ime svojega rodnoga grada pronosili diljem europskih prijestolnica. Iako Mletke ne možemo držati jednim od najučestalijih odredišta njihova djelovanja i stvaranja, mletačka državna politika i diplomatski odnosi, ali i konkretna, osobna potreba tiskanja njihovih raznovrsnih djela, dovodili su odvjetke iz roda Vrančić u usku svezu s gradom na lagunama. Tako je visoki crkveni dostojanstvenik Antun Vrančić (1504.-1573.), student Padovanskog, Bečkog i Krakovskog sveučilišta, kao tajnik Ivana Zapolje (od 1530.) obnašao diplomatsku službu (zajedno s bratom Mihovilom) kod mletačkoga dužda Andree Grittija (vladao 1523.-1538.). U Mlecima su, dijelom za Vrančićeva života, a dijelom i mnogo

⁵⁶ V. Miagostovich, *Ricordi patrì*, Il Nuovo Cronista di Sebenico, anno I, Trieste, 1893., str. 15.; V. Miagostovich, *Per un diario sebenicense*, Il Nuovo Cronista di Sebenico, anno V-VI, Trieste, 1897-1898., str. 109.-111.

⁵⁷ M. Šrepel, *Humanist Šizgorić*, Rad JAZU, sv. 138., Zagreb, 1898., str. 208.-269.; J. Torbarina, *Juraj Šizgorić, humanist XV. vijeka*, Nova Evropa, knj. 12., Zagreb, 1932., str. 632.-636.; K. Stošić, *Galerija uglednih Šibenčana*, Šibenik, 1936., str. 81.-82.; J. Šizgorić, *O smjštaju Ilirije i o gradu Šibeniku* (preveo i priredio V. Gortan), Šibenik, 1981.; M. Zenić, *U pohvalu od grada Šibenika: pisana riječ od najstarijih vremena do danas*, Šibenik, 2002., str. 62.-71.

godina nakon njegove smrti, tiskana neka od glavnih djela ovoga istaknutog Šibenčanina XVI. stoljeća.⁵⁸ Djelovanje u Mlecima bilježi se, najčešće u sjeni poznatijeg brata, i kada je riječ o Mihovilu Vrančiću (1507.-1571.), koji je - poput slavnijeg Antuna - dio studija proveo u Padovi te potom, djelujući također u službi Ivana Zapolje, u više navrata obavljao diplomatske misije u Mlecima.⁵⁹

Uz Ruđera Boškovića i Marka Marulića u trolist najzaslužnijih Dalmatinaca (prema nekim mišljenjima i suvremenim anketama) ubraja se i šibenski erudit, crkveni prelat i izumitelj svjetske slave - Faust Vrančić (1551.-1617.). O njegovim vezama s gradom na lagunama, u kojem je i preminuo 1617. godine, već je govoreno. Mleci su i mjesto izdanja Vrančićevih znamenitih djela - prvog samostalno tiskanog rječnika hrvatskog jezika (*Dictionarum quinque nobilissimarum Europae linguarum, latinae, italicae, germanicae, dalmaticae et ungaricae*, Venetiis, 1595.)⁶⁰ i "Novih strojeva" (*Machinae novae*, Venetiis, 1615.), monumentalnog djela u kojemu se na 49 bakroreza donosi 56 različitih konstrukcija, izuma i projekata, od kojih su neki bili daleko ispred svoga vremena (gradnja mosta od bronce, primjena padobrana i dr.).⁶¹ Naposlijetku, u Mlecima su objavljena i Vrančićeva filozofska djela (tiskana u jednom svesku) - *Logica nova suis ipsius instrumentis formata et recognita* i *Ethica Christiana* (Venetiis, 1616.).⁶²

Druga važna šibenska patricijska obitelj, čiji su odvjetci također imali brojne i stoljećima kontinuirano posvjedočene veze s Mlecima, rod je Divnića (Difnico). Već u XIV. stoljeću, kao jedan od prvih Divnića zabilježenih u Mlecima, spominje se Ciprijan Jurjev koji 1380-ih godina onamo izvozi stoku. Njegovi su sinovi Juraj (umro oko 1467), Šimun (umro 1462.) i Nikola (umro poslije 1470.), koji se bave pomorskom trgovinom s Mlecima, prevozeći onamo robu na svojim i tuđim brodovima.⁶³ U stoljećima kada se grad Šibenik već odavno nalazio pod mletačkim vrhovništvom, bilježe se drugi raznorodni oblici prisutnosti odvjetaka roda Divnić u Mlecima. Tako je Frani Divniću (oko 1550.-1621.), pjesniku i prevoditelju, odlukom šibenskoga Vijeća iz 1607. godine, povjeren pregled rukopisa i rad na tiskanju šibenskoga statuta, tiskanoga (vjerojatno pod izravnim Franinim nadzorom) u Mlecima 1608. godine.⁶⁴ U XVII. stoljeću zabilježeno je, iako nedovoljnim brojem podataka, djelovanje slikara Dominika Divnića (oko 1620.-poslije 1674.) u Mlecima. Ondje je, prema dosadašnjim saznanjima povjesničara umjetnosti, bio učitelj slikanja tamošnjem majstoru Antoniju Bellucciju, a od konkretnih

⁵⁸ *Oratio, qua nomine omnium ordinum ac statuum regni Hungarici Rudolphum archid. Austriae venientem Poss. ad ineundam coronationem excoepit...* (Venezia, 1572.); *Iter Buda Hadrianopolim anno MDLIII* (Venezia, 1774. u djelu Alberta Fortisa *Viaggio in Dalmazia*); *Orationes II gratulatoriae ad Rudolphum regem Hungariae* (Beč, 1573.; Venezia, 1793.). Usporedi: K. Stošić, nav. dj., str. 94.-96.; S. Grubišić, nav. dj., str. 85.-88.; M. Zenić, nav. dj., str. 103.-117.

⁵⁹ Podrobnije o Mihovilu Vrančiću vidi: M. Zenić, nav. dj., str. 118.-121.

⁶⁰ Rječnik je tiskan u "botegi" mletačkog tiskara Nicole Morettija, istog nakladnika kod kojega je 1608. godine otisnut i šibenski statut (*Volumen Statutorum legum et reformationum civitatis Sibenici*).

⁶¹ U djelu "Novi strojevi" Vrančić se bavi i projektiranjem fontana u Mlecima. Prikazan je projekt za fontane na trgu S. Marco između dva uzdužna bloka zgrada Prokurativa. Nakon što je izrazio divljenje tom gradu, Vrančić je predložio da se na navedenome mjestu podignu tri fontane *d'aque dolci e saglienti*, kakve imaju i drugi veliki gradovi, a upravo nedostaju Mlecima. Naglašavajući jeftinoću predloženog projekta, Vrančić navodi da se na taj pothvat već i prije pomišljalo, ali bez uspjeha. Na pozadini slike vidi se i prilično nevjesto naslikana bazilika S. Marco (K. Prijatelj, *Faust Vrančić i arhitektura*, u: Zbornik o Faustu Vrančiću /Zbornik radova sa znanstvenog skupa "Obitelj Vrančić u hrvatskoj književnosti i znanosti", Šibenik, 12.-14. rujna 1995./, Šibenik, 2001., str. 50.).

⁶² Usporedi: K. Stošić, nav. dj., str. 96.-97.; S. Grubišić, nav. dj., str. 88.-92.; V. Putanec, *Epitaf Fausta Vrančića (1551.-1617.) i pitanje bibliografije njegovih djela*, u: Zbornik o Faustu Vrančiću (Zbornik radova sa znanstvenog skupa "Obitelj Vrančić u hrvatskoj književnosti i znanosti", Šibenik, 12.-14. rujna 1995.), Šibenik, 2001., str. 79.-85. M. Zenić, nav. dj., str. 122.-142.

⁶³ *HBL III*, str. 407.-409. (tekst: T. Radauš).

⁶⁴ F. A. Galvani, *Il Re d'armi di Sebenico con illustrazioni storiche*, sv. I, Venezia, 1884., str. 86.; K. Stošić, nav. dj., str. 20.; *HBL III*, str. 411. (tekst: D. Kečkemet i T. Radauš), M. Zenić, nav. dj., str. 93.-95.

Dominikovih slikarskih djela sačuvana je samo pala "Sv. Vinko Ferreri i Sv. Antun Padovanski" u crkvi Sv. Duha u Visu (signirana i datirana u 1663. god.).⁶⁵ Istome stoljeću pripada i djelovanje crkvenog dostojanstvenika Šimuna Divnića (1613.-1662.), sina pjesnika Nikole, brata apostolskog protonotara Petra (rođen 1606.), povjesničara Frane (1607.-1672.), autora djela "Povijest kandijskog rata u Dalmaciji" i suradnika Ivana Lučića Luciusa u prikupljanju arheološke i arhivske građe za njegova povijesna djela, zatim provincijala franjevačke provincije Sv. Jeronima Nikole (1615.-1686.); tvorca niza glazbenih zbornika Frane (1612.-1693.) te Daniela (rođen 1619.) - istaknutoga protuturskog vojskovođe, zapovjednika obrane šibenskoga kotara u Kandijskome ratu i povjesnika koji je također surađivao u sabiranju povijesnih vrela za Ivana Luciusa. Početnu naobrazbu te osnovne poduke iz filozofije i književnosti Šimun je Divnić stekao u rodnome gradu, a potom se - kao i većina njegovih najbližih rodaka i imućnijih sugrađana - uputio na školovanje na Sveučilište u Padovi, gdje je 1635. godine završio studij obaju prava. Nakon što je položio svećeničke zavjete, papa Inocent X. (1644.-1655.) imenovao ga je 24. lipnja 1646. godine ninskim biskupom. Svećani čin imenovanja obavljen je u Mlecima 17. ožujka 1647. godine u crkvi S. Maria Formosa u nazočnosti pizanskoga nadbiskupa Scipiona, biskupa Cresa Ivana de Rubbeisa i skadarskoga biskupa Grgura Fassina. Godina njegova imenovanja ninskim biskupom poklapa se s jednom od najtežih godina Kandijskoga rata u Dalmaciji, kad je odlukom mletačkoga Senata i generalnoga providura Dalmacije Leonarda Foscola određeno - da ne bi postao strateški važna turska pogranična utvrda - potpuno razaranje grada Nina. Nakon dolaska u Dalmaciju Šimun uglavnom boravi u Zadru, iz kojega pokušava djelovati na obnovi crkvenoga života u svojoj biskupiji. Sva njegova nastojanja u svezi s obnovom Nina nisu se - zbog stalnih ratnih događanja na području Ninske biskupije - ostvarila prema njegovim zamislima. Naposljetku, 10. svibnja 1649. imenovan je odlukom pape Inocenta X. biskupom talijanskog grada Feltrea te je na istoj dužnosti ostao do smrti 1662. godine.⁶⁶

U mletačkoj se vojnoj službi istaknuo ratnik Nikola Divnić (rođen 1654.), sudionik Morejskoga rata (1684.-1699.), zapaženi borac pri osvajanju osmanlijske utvrde Knin. U novom mletačko-turskom ratu 1714.-1718. godine sudjeluje u mletačkim postrojbama u borbama oko Imotskoga i Livna, a potom vojničku karijeru nastavlja služeći u postrojbama na mletačkoj terrafermi. Umro je u talijanskom mjestu Caldiero 1734. godine.⁶⁷ Naposljetku, u XVIII. stoljeću bilježimo i djelovanje Deodata Marije Divnića (1717.-1788.), člana kongregacije lateranskih regularnih kanonika te tijekom 1770-ih godina opata uglednog mletačkog samostana S. Maria della Carità. Kao najviši crkveni dostojanstvenik u Krčkoj biskupiji Deodat Marija spominje se od 1778. do 1788. godine.⁶⁸

Šibensko-mletačke veze upotpunjavali su svojom prisutnošću i djelovanjem i odvjetci nekih drugih uglednih šibenskih patricijskih rodova. Primjerice, iz obitelji Dobrojević bilježe se tijekom prve polovice XV. stoljeća braća Marko i Dobroj, sinovi Ivana, koji se u vrelima spominju kao aktivni trgovački posrednici između rodnoga grada i talijanske obale, napose Mletaka.⁶⁹ Pomorski trgovci u Mlecima tijekom XV. stoljeća bili su i braća Stjepan i Nikola, sinovi šibenskoga patricija Mihovila Draganića, a Stjepan se spominje i kao šibenski izaslanik u grad na lagunama 1460. godine. Odvjetak iste obitelji jest i Jeronim (druga polovica XVII. stoljeća - prva polovica XVIII. st.), sin Nikole Mihovila, potpukovnik u mletačkoj vojsci. Sudjelovao je u borbama na talijanskom tlu, a za vrijeme Morejskoga rata istaknuo se u borbama oko Sinja, Herceg-Novoga i Knina. Njegov je sin Frane studirao pravo u Padovi (1726.-1729.) i ondje stekao doktorat obaju

⁶⁵ K. Stošić, nav. dj., str. 19.; *HBL III*, str. 410.-411. (tekst: K. Prijatelj).

⁶⁶ F. A. Galvani, nav. dj., sv. I, str. 88.; K. Stošić, nav. dj., str. 23.; *HBL III*, str. 416.-417. (tekst: L. Čoralić).

⁶⁷ K. Stošić, nav. dj., str. 22.; *HBL III*, str. 415.-416. (tekst: L. Čoralić i T. Radauš).

⁶⁸ *HBL III*, str. 410. (tekst: M. Bolonić).

⁶⁹ *HBL III*, str. 436. (tekst: T. Radauš).

prava. Godine 1737. oženio se Margaretom, kćeri konta Antuna Vrančića, koja je bila posljednji odvjetak svoga roda. Nakon tastove smrti, Frano je 1743. godine, prema prethodno sklopljenom ugovoru, svom prezimenu dodao i ženino te se njegova obitelj otada naziva Draganić Vrančić.⁷⁰ Upravo iz obitelji Draganić Vrančić potječe Jeronim (1738.-1821.), student prava u Padovi (1756.-1758.), gdje se spominje kao član Accademia de' Ricoverati. Živeći u Padovi Jeronim se intenzivno kretao u tamošnjim intelektualnim krugovima, a među njegovim prijateljima (s kojima je Jeronim održavao višegodišnju prijepisku) izrijeком se navode talijanski pisac i prevoditelj Melchioro Cesarotti te prirodosnanstvenik i putopisac Alberto Fortis (koji ga je i posjetio za svoga puta po Dalmaciji). Svećeničke zavjete Jeronim je položio u Mlecima 1761. godine, primivši posvetu od tadašnjeg porečkog biskupa Gaspara di Nigrisa. Nakon povratka u domovinu nije aktivno sudjelovao u crkvenom životu, iako mu je bila ponudena i čast biskupa. Uglavnom je živio na obiteljskom posjedu u Pirovcu i bavio se unapređivanjem poljodjelstva.⁷¹

Iz ugledne šibenske obitelji Zavorović (Zavoreo) pozornost u ovome istraživanju zavrijeđuju dva imena. Prvo od njih odnosi se na povjesničara Dinka (oko 1540.-1608). Tijekom života i djelovanja u Šibeniku Dinko se u vrelima spominje kao obnašatelj niza upravnih službi u gradskoj upravi, a zbog protumletačkoga stava na neko je vrijeme bio prognan iz rodnoga grada te je boravio (kao štíćenik svoga rodaka Fausta Vrančića) u Hrvatskoj i Ugarskoj. Autor je pregleda povijesti grada Šibenika (*Trattato sopra le cose di Sebenico*, 1597.) i povijesti Dalmacije do 1437. godine (*De rebus Dalmaticis libri octo*, 1602.), povijesnih uradaka koji su ostali u rukopisu. Jedino Zavorovićevo objavljeno djelo, u kojem se bavi propašću Bosanskoga Kraljevstva (*Ruina et presa del Regno della Bossina*), tiskano je u Mlecima 1602. godine.⁷² Obitelj Zavorović dala je na prijelazu iz XVIII. u XIX. stoljeće još jedno zapaženo ime šibenskoj i dalmatinskoj povijesti. Riječ je o inženjeru Frani Zavoroviću, koji je djelovao u mletačkoj (kasnije i austrijskoj) službi kao voditelj pri tehničkim odjelima (kartografija) u Dalmaciji i Italiji. Zajedno s talijanskim stručnjacima izradio je i u Mlecima objavio topografski zemljovid Dalmacije (*Nuova carta topografica d. provinzia di Dalmazia, divisa ne'suoi territori*, Venezia, 1787.), gdje je 1821. godine tiskao i statističku raspravu o Dalmaciji (*Memoria statistica sulla Dalmazia, Venezia*, 1821.).⁷³

Druga polovica XVII. i početak XVIII. stoljeća doba je djelovanja pjesnika, pisca i pravnika Lorenza Fondre (1644.-1709.), odvjetka šibenske patricijske obitelji talijanskoga podrijetla. Nakon završenog studija prava u Padovi (1662.) uglavnom je živio i djelovao u Zadru, gdje se spominje kao član tamošnjeg plemićkog vijeća (od 1694.) te kao pregovarač mletačke strane pri razgraničenju s Osmanlijama nakon okončanja Morejskog rata i sklapanja Karlovačkog mira 1699. godine. Jedan je u nizu Šibenčana koji su svoja djela objavili kod mletačkih izdavača, a ovdje je riječ o zbirci prigodnica u povodu smrti mletačkoga admirala Caterina Cornara, bivšeg mletačkog generalnog providura u Dalmaciji (1664.-1667): *Poesie in morte dell'Illustrissimo et Eccellentissimo Sign. cav. Caterino Cornaro Provveditor general da mar, ucciso da bomba nemica nella difesa di Candia, raccolte col l'occasione dei funerali celebrati d'ordine dell'Eccellentissimo Senato, e consecrate aggl' Illustrissimi et Eccellentissimi Signori Girolamo cav. et Federico Cornari* (in Venetia, apresso Giovanni Antonio Vidali, 1669).⁷⁴

⁷⁰ HBL III, str. 539.-542. (tekst: L. Čoralić i T. Radauš); M. Zenić, nav. dj., str. 263.

⁷¹ F. A. Galvani, nav. dj., sv. I., str. 106.; K. Stošić, nav. dj., str. 25.; HBL III, str. 544. (tekst: A. Laušić); M. Zenić, nav. dj., str. 263.-264.

⁷² K. Stošić, nav. dj., str. 98.-99.; M. Zenić, nav. dj., str. 143.-147.

⁷³ K. Stošić, nav. dj., str. 98.; M. Zenić, nav. dj., str. 147.

⁷⁴ K. Stošić, nav. dj., str. 29.; L. Čoralić, *Prilozi poznavanju životopisa zadarskog povjesničara Lorenza Fondre (1664.-1709)*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, sv. 25., Zagreb, 1992., str. 237.-242.; *Hrvatski biografski leksikon*, sv. IV., Zagreb, 1998. (dalje: HBL IV.), str. 321.-322. (tekst: I. Petricioli).

Iako je suvremeno doba, nakon silaska Prevedre Republike s povijesne pozornice 1797. godine, značilo opadanje uloge Mletaka kao dotad pretežitog odredišta privremenog djelovanja dalmatinskih intelektualaca, tijekom XIX. stoljeća bilježimo nekoliko istaknutih Šibenčana, odvjetaka patricijskih obitelji koji su (osim sa Sveučilištem u Padovi) i nadalje održavali učestale i raznovrsne veze sa svojom nekdašnjom prijestolnicom. Tako je, primjerice, diljem Italije putovao te naposljetku u Firenzi preminuo 1869. godine Ferdinand Pellegrini (rođen 1798.), potomak plemićke i posjedničke obitelji koja se u XVI. stoljeću doselila u Šibenik. Autor je više pjesama prigodnica i prigodnih satira, a u skladu s onodobnom pjesničkom modom, bavio se i prevodenjem hrvatskih (dalmatinskih) narodnih pjesama na talijanski jezik. Jednu od takvih zbirki tiskao je u Mlecima 1842. godine (*Canti popolari*).⁷⁵ U niz djela šibenskih književnika XIX. stoljeća tiskanih u Mlecima možemo ubrojiti i prevoditeljski uradak Marka Antuna Vidovića *Raccolta di alcune amorose illiriche canzoni di Nicolò Ignazio Giorgi...* (Venezia, 1823).⁷⁶ Naposljetku, u gradu na lagunama, u tiskari Pietra Naratovicha, objavljeno je i jedno od najvažnijih djela za upoznavanje povijesti šibenskih plemićkih obitelji - glasoviti grbovnik *Il Re d'armi di Sebenico con illustrazioni storiche* šibenskog povjesnika Federica Antonia Galvanija (sv. I-II, Venezia, 1884.).⁷⁷

Intelektualna elita - šibenski patriciji i Sveučilište u Padovi

U prošlim su stoljećima nezaobilaznu ulogu u školovanju i općem intelektualnom formiranju Hrvata imale sveučilišne ustanove u talijanskim gradovima. Sveučilište koje je zasigurno odigralo najvažniju ulogu u školovanju hrvatske mladeži, poglavito one s istočnojadranskog priobalja, zasigurno je središnja visokoškolska ustanova Mletačke Republike sa sjedištem u Padovi. Osnovano 1222. godine kao jedno od najstarijih europskih učilišta, Padovansko je sveučilište bilo od 1399. godine podijeljeno na dva temeljna fakulteta: *Universitas iuristarum* (pravo) i *Universitas artistarum* (teologija, filozofija, medicina, matematika i retorika). Na čelu svake od tih skupina bio je rektor kojega su birali profesori i studenti, a zamjenjivao ga je prorektor ili sindik. Svi pripadnici Sveučilišta bili su ustrojeni prema nacijama. Fakultet pravnika imao je 13 citramontanskih (među njima i Dalmacija) i 9 ultramontanskih (među njima i Ugarska i Hrvatska) nacija, dočim je fakultet artista brojio 7 nacija, od kojih je ultramontanska obuhvaćala Hrvate iz Dalmacije, sjeverne Hrvatske, Istre i Bosne. Iako se većina studenata nakon završetka studija vraćala u domovinu, neki su od njih ostajali u Padovi i obnašali mjesto sveučilišnih profesora. Učestalošću spominjanja prevladavaju studenti s mletačke stečevine na istočnojadranskoj obali (Istrani, Dalmatinci, Bokelji), među kojima su Šibenčani imali zapaženo mjesto.⁷⁸

Prisutnost šibenskih studenata, ali i obnašatelja visokih funkcija na odsjecima najviše mletačke visokoškolske ustanove bilježimo već od XV. stoljeća. Godine 1407. kao student upisan je na

⁷⁵ K. Stošić, nav. dj., str. 66.-67.; M. Zorić, *Romantički pisci u Dalmaciji na talijanskom jeziku*, Rad JAZU, sv. 357, Zagreb, 1971., str. 437.-440.; M. Zenić, nav. dj., str. 272.-273.

⁷⁶ K. Stošić, nav. dj., str. 91.-92.; M. Zorić, nav. dj., str. 425.-431.; M. Zenić, nav. dj., str. 296.-297.

⁷⁷ K. Stošić, nav. dj., str. 34.-35.; *HBL IV*, str. 562.-563. (tekst: L. Čoralić); F. Semi - V. Tacconi, *Istria e Dalmazia. Uomini e tempi*, sv. II. (*Dalmazia*), Venezia, 1992., str. 441.-442.; M. Zenić, nav. dj., str. 274.-275.

⁷⁸ Šibenska je komuna i sama poticala školovanje svoje mladeži na nekome od talijanskih sveučilišta. Godine 1405. Veliko vijeće je odlučilo da svaki šibenski patricij koji odlazi na školovanje u inozemstvo dobije potporu grada u iznosu od 32 dukata godišnje. Istovremeno je svaki odvjetak šibenske građanske obitelji koji se školovao na stranim sveučilištima dobivao pomoć grada od 43 lire. Usporedi: D. Berić, *Školstvo Šibenika i njegove okolice u prošlosti (1412.-1921.)*, Split, 1964. (poseban otisak iz "Školskog vjesnika", god. XIII., Zagreb, 1963., br. 7.-10.; god. XIV., Zagreb, 1964., br. 1.-3., str. 6.); J. Kolanović, nav. dj., str. 259. Godine 1656. Mihovil Andreis oporučno je svu svoju imovinu ostavio šibenskoj općini da bi se od prihoda s njegovih posjeda školovali šibenski patriciji na nekom od talijanskih sveučilišta. (V. Miagostovich, *La fondazione Andreis*, Il Nuovo Cronista di Sebenico, anno IV, Trieste, 1896., str. 92.-96.)

fakultetu artista *Rainaldo di Sebenico*, 1442. ondje je u *doctor artium* promoviran šibenski plemić Ambroz Mihetić, sin Radoslava Tomina⁷⁹, a 1471. doktorat iz kanonskoga prava stječe pjesnik Juraj Šižgorić.⁸⁰ Godine 1476. matrikule Sveučilišta u Padovi bilježe i javni nastup fra Stjepana iz Šibenika, pripadnika dominikanskog reda, koji će 29. svibnja steći doktorat iz kanonskoga prava. Iduće godine (1477.) kao student kanonskog prava upisan je *clericus et canonicus Sibenicensis* Juraj Divnić, sin pokojnoga Ciprijana. On pred javnim bilježnikom opunomoćuje svoju braću Nikolu i Šimuna da ga zastupaju u pravim poslovima u domovini.⁸¹ Napoljetku, među istaknutijim Šibenčanima na Padovanskom sveučilištu, bilježmo 1485. godine Mateja, prorektora studija artista.⁸²

Tijekom idućih stoljeća, sve do najnovijega vremena, na raznim fakultetima Padovanskog sveučilišta zabilježen je velik broj Šibenčana od kojih su neki, stekavši slavu i priznatost, na istome sveučilištu nastavljali uspješnu znanstvenu i profesorsku karijeru. Tragom podataka iz historiografije te ponajprije uvidom u nezaobilaznu dvosveščanu studiju talijanskog povjesničara Michelea Pietra Ghezza (uporabljivu za razdoblje od 1601. godine), upozorit ću - predstavljajući ih prema njihovoj pripadnosti nekoj od šibenskih patricijskih ili građanskih obitelji - na neka istaknuta imena šibenske povijesti koja su svoje akademske naslove stjecala u Padovi. Poneka od njih spomenuta su i u prethodnome poglavlju, u sklopu razmatranja djelovanja i doticaja šibenskih književnika, znanstvenika i filozofa s Mlecima. Tako su iz roda Divnić, obitelji čiji su odvjetci prednjačili intelektualnim vezama s gradom na lagunama, osim prethodno spomenutog Jurja Divnića (1477.), u Padovi doktorske naslove iz obaju prava stekli pravnik Frane (1634.), kasniji ninski biskup Šimun (1635.), šibenski klerik i potom šibenski biskup Nikola (1760.) i Božo Melkior (1772.), a u novije vrijeme (1909.-1920.) kao student medicine i kirurgije zabilježen je Melkior, sin Ivana Divnića.⁸³ Padovanski studenti neko su vrijeme (oko 1520.) bili i glasoviti Antun Vrančić i njegov brat Mihovil, a iz roda Draganić Vrančić na Padovanskom sveučilištu posvjedočena je nazočnost pravnik Jeronima (1756.-1758.) i liječnika Fridrika (1807. - 1880.). Potonji je u Padovi završio studij medicine (1846.), a njegova je završna rasprava o ispravnom doziranju lijekova objavljena - kako je to tada bio običaj - na istom sveučilištu pod naslovom *Nonnulla de medicaminum dosi. Dissertatio inauguralis* (Patavii, 1846.).⁸⁴ Iz razdoblja ranoga novoga vijeka u Padovi su najviše akademske naslove stekli i neki zaslužni odvjetci šibenskih obitelji Šižgorić (Toma, doktorat obaju prava 1770.), Zavorović (povjesničar Dinko, koncem XVI. stoljeća), Fondra/Fondra Ferra (Lovro, doktorat obaju prava 1662. i Petar Božo, doktorat obaju prava 1795.), Fenzi (Urban, doktorat obaju prava 1669., i svećenik Frane, doktorat obaju prava 1771.), Vidović (Julije, doktorat obaju prava 1792.) i Tavelić (Gašpar, doktorat obaju prava 1795.). Sredinom XVIII. i početkom XIX. stoljeća ubilježeni su i padovanski studenti iz obitelji Miočević - kasniji trogirski biskup Ivan Antun (doktorat obiju prava 1756.) te Franjo (pravo, 1813.).⁸⁵ Iz

⁷⁹ K. Stošić, nav. dj., str. 56.; D. Berić, nav. dj., str. 6.-7.; M. Zenić, nav. dj. str. 65.-66.

⁸⁰ Kao svjedoci prilikom polaganja završnog ispita Jurja Šižgorića ubilježeni su Ivan Crisani iz Zadra, Antun Vitalis iz Pirana i šibenski patricij Mihovil Draganić. Potonji je spomenut i kao svjedok pri stjecanju diplome pravnik Zadranina Ivana Crisanija 1472. godine (P. Runje, *Hrvatski studenti u Padovi 1470.-1480.*, Mogućnosti, god. XLII, br. 10.-12., Split, 1995., str. 118.).

⁸¹ P. Runje, nav. dj., str. 120.

⁸² D. Berić, nav. dj., str. 7.; J. Kolanović, nav. dj., str. 259.

⁸³ M. P. Ghezso, *I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1601-1800*, Atti e memorie della Società dalmata di storia patria, sv. dI, Venezia, 1992. (dalje: Ghezso 1992.), str. 39.-40., 109., 124.; Isti, *I Dalmati all'Università di Padova dagli atti dei gradi accademici 1801-1947*, Atti e memorie della Società dalmata di storia patria, sv. dII, Venezia, 1993. (dalje: Ghezso 1993.), str. 92. O Nikoli Divniću (1715.-1783.), šibenskom biskupu od 1767. do 1783. godine, vidi: K. Stošić, nav. dj., str. 22.-23.; *HBL III*, str. 416. (tekst: A. Laušić).

⁸⁴ *HBL III*, str. 544. (tekst: V. Dugački); Ghezso 1993., str. 70.; M. Zenić, nav. dj., str. 264.-265.

⁸⁵ K. Stošić, nav. dj. str. 57. 98.-99.; Ghezso 1992., str. 50., 89., 106., 121., 123., 150., 153.-154.; Ghezso 1993., str. 43.; M. Zenić, nav. dj., str. 144.

obitelji Pellegrini bilježimo također više odvjetaka koji su, poglavito iz pravnih znanosti, stekli doktorske naslove u Padovi. Koncem XVII. stoljeća to su Ivan i Marko Antun (1699.), a u XIX. stoljeću Ferdinand (pravo 1821.) i Ivan (farmacija 1827.).⁸⁶ Razdoblju XVIII. i XIX. stoljeća pripada i nekoliko padovanskih studenata iz obitelji Mistura. Riječ je o doktorima prava Anđelu (1738.), Ivanu Jakovu (1738.) i Nikoli (1780.) te diplomiranom farmakologu Nikoli (1853.).⁸⁷

U razdoblju ranoga novog vijeka nekoliko je Šibenčana obnašalo dužnosti prorektora ili rektora određenih fakultetskih odsjeka. Njihovi grbovi i danas su vidljivi u svečanoj dvorani sveučilišta, a među njima se izdvajaju grbovi rektora jurista Nikole Tranquilla (*Nicolaus Tranquillus Sebenicensis*, zabilježen 1598., 1600., 1602. i 1605.) i Frane Mišića (*Franciscus Missich Sebenisensis*, 1617.) te sindika i prorektora artista Melkiora Tette (1666.-1667.). Potonjem je u gornjoj loži sveučilišta uklesan natpis na latinskom jeziku⁸⁸:

MELCHIOR TETTA
NOBILIS SICENSIS DALMATA
ADOPTIONE GERMANVS, GENEROSITATE INSIGNIS VTRIVSQ(VE)
GENTIS GENIVM ITA MISCVTI, VT EIVS CAETVS MODERATOR
QVEM EX TOTO ORBE DELIBATA IVVENTVS CONSITITVIT VIRTV-
TE ET FORMA DIGNVS EX OMNIBVS VISVS SIT QVI ADOPTARE-
TVR AB OMNIBVS SPLENDORE, AC MVNIFICENTIA
PRAETERITIS PRORECTORIBVS TENEBRAS OB-
DVXERIT FVTVRIS AEMVLANDI SPEM
ABSTVLERIT IVRIS STVDIOSI
B(ENE) M(ERENTI) P(OSVERUNT) ANNO MDCLXVII.

(Prijevod: Melkior Tetta, / dalmatinski plemić Šibenčanin, / po usvojenju Nijemac, izvrstan velikodušnošću, / tako je (u sebi) združio genij obaju naroda, da kao upravljač svoje skupine, / koju je činila mladost koja se slila iz čitavog svijeta, / od svih bude prepoznat kao vrlinom i pojavom dostojan, (a) koji je od svih izabran / zasijenio sjajem i dobrotvornošću prijašnje prorektore, / a budućima oduzeo nadu da će ga moći oponašati. Studenti prava / su zaslužnom podigli godine 1667.)⁸⁹

⁸⁶ Ghezzi 1992., str. 66.; Ghezzi 1993., str. 47, 51.

⁸⁷ Ghezzi 1992., str. 91-92., 135.; Ghezzi 1993., str. 78.

⁸⁸ Tekst natpisa: Ghezzi 1993., str. 243. O Melchioru Tetti vidi i: M. D. Grmek, *Hrvati i Sveučilište u Padovi*, Ljetopis JAZU, knjiga 62., Zagreb, 1957., str. 343.; D. Berić, nav. dj., str. 10.

⁸⁹ Drugu i od Ghezzova teksta bitno različitu verziju natpisa objavljuje V. Miagostovich u radu *Sebenicesi allo Studio di Padova dallo scorcio del secolo XVII a tutto il XVIII* (Il Nuovo Cronista di Sebenico, anno IV, Trieste, 1896., str. 91.). Tekst je gramatički prilično nepravilan i pomalo je bizarnoga sadržaja, koji međutim, nagovještava zanimljivu, ali zasad nama nepoznatu priču o ulozi Melchiora Tette na Padovanskom sveučilištu. Tekst natpisa: MELCHIOR TETTA / ILIRICA NOBILITATE, GERMANA ADOPTIONE / VIRTUTIS SUFFRAGIO / PRO RECTOR MERITISSIMUS, ET SYNDICUS / ITA NUMEROS OMNES PRORECTORIS IMPLEVIT UT RECTOREM ERGEBIT / HOC UNO SPEM OMNIUM FRUSTRATUS, / QUOD IMPERARE DESUNT, CUM IMPERARE MAXIME VELLENT, / NESCIAS ABDICATA DIGNITATE MAJOR FUERIT AN ADMINISTRATA / NISI QUOD UBIQUE, SIBI SIMILIS HOC EST MAX(IM)US / BAVARIAE DUCIBUS MAGNIFICE EXCEPTIS / INTEGRO MUNERIS ANNO SPLENDEDE ABSOLUTO / EXTINGUITIS PRUDENTER DISCORDIARUM FACIBUS / HOC HABET / AMPLIORA MERITUS, QUI MAXIMA POLLICITUS MAJORA TAM PRAESTITIS / IN ARG. OBS. JV. STUDIOSI 1667. (Prijevod: Melchior Tetta / po iliričkom plemstvu, njemačkom usvojenju / pomoću vrlina, najzaslužniji prorektor i sindik / tako je ispunio sve brojeve prorektora da će biti podignut /?/ na rektora / a ujedno tim lišen nade od svih / da zapovijedati ne mari, kad zapovijedati najviše žele, / neznaš da li je bio veći kad se odrekao časti ili dok ju je vršio / osim da bilo gdje, ovo je najviše njemu slično, / bavarskim vojvodama veličanstveno izuzevši / darove, cijelu godinu sjajno završivši / ugasivši razborito zublje nesloga / za ovo ima / šira zaslužan, koji najviše obećava veća tako posuđenim / u srebr/enoj /? /nejasna kratica/ studenti prava 1667.).

Šibenska zajednica tijekom je prošlosti bila zapažen dio hrvatske iseljeničke skupine u gradu na lagunama. Brojčanim udjelom ravnopravni s iseljenicima iz vodećih dalmatinskih i bokeljskih gradskih središta, prisutni u svim sastavnicama životnog svakodnevlja prepoznatljive i cijenjene hrvatske zajednice, Šibenčani kao njezin neodvojiv dio zasigurno zaslužuju dodatnu istraživačku pozornost. Kao svojevrstan ogleadni primjer koji posvjedočuje važnost šibenskih iseljavanja u sklopu stoljetnih hrvatskih prekojadranskih migracija, u ovome je radu obrađena nazočnost odvjeta šibenskih patricijskih rodova u Mlecima. Tragom izvornoga gradiva iz mletačkih pismohrana (ponajprije iz Državnog arhiva i iz Arhiva bratovštine Sv. Jurja i Tripuna) te uzimajući u obzir dosadašnja postignuća domaće i strane historiografije, predstavljene su neke temeljne sastavnice koje se odnose na tragove prisutnosti i djelovanja nekih znamenitih prošlovjekovnih Šibenčana u gradu na lagunama. Ponajprije su to odvjetc i uglednih obitelji (Divnić, Vrančić, Šižgorić i dr.) koje su stoljećima imale pretežitu ulogu u javnom životu svoga grada. Za neke od njih Mleci su tek privremeno mjesto boravka, usputno prolazište na putu u zavičaj, a neki su u gradu na lagunama pronašli svoju novu domovinu. Mjestom stanovanja u istočnom gradskom predjelu Castello, uključenošću u članstvo i rad hrvatske nacionalne bratovštine Sv. Jurja i Tripuna i stalnom svakodnevnom komunikacijom s iseljenim sunarodnjacima, šibenski su patriciji po većini svojih sastavnica činili integralni dio šibenske i hrvatske iseljeničke skupine. Gospodarski snažni, imućni i cijenjeni kao elitniji društveni sloj, oni su svojim prinosima (darovnicama, oporučnim zavještanjima) pridonosili kulturnom boljitku rodnoga grada, kao i umjetničkom prožimanju i komunikaciji između dviju susjednih jadranskih obala. Mnogi od njih, glasoviti kao književnici i znanstvenici, poput humanističkog pjesnika Jurja Šižgorića ili svjetski znanog polihistora Fausta Vrančića, svoja su ukoričena djela objavljivali u mletačkim tiskarskim "botegama", a svojim su učestalim pohodima kako gradu na lagunama, tako i njegovom sveučilišnom središtu u Padovi, pridonosili širenju intelektualnih ideja s europskoga Zapada u rodni Šibenik i Dalmaciju. U prethodnom tekstu predstavljen je tek dio iz događanjima preboga povjesnice šibensko-mletačkih veza. Odvjetc patricijskih obitelji iz grada podno Šubićevca zasigurno su sastavnica koja u tom kontekstu ima nezaobilaznu ulogu.

The Presence of Šibenik's Patrician Families in Venice

Croats from Šibenik were one of the more prominent Croatian emigrant communities in Venice. This paper researches the presence of persons from Šibenik patrician families in Venice (Divnić, Šižgorić, Vrančić). Using the archival documents (State Archives in Venice and Archives of the Saint George and Tripun confraternity) and the available literature the author presents how members of the Šibenik patrician families left their trace in various Venetian documents, gives time of their arrival in Venice and how long they stayed in that town. Their family ties and other personal relations are also covered as well as their integration into a new society. The author also presents their economical activities, relations with other Croats who lived in Venice and their activities within the national confraternity of Saint George and Tripun. Šibenik's patrician occasionally also visited Venice as diplomatic envoys of their home town. During these important visits to the representatives of the Venetian Republic they sought to improve Šibenik's position. Some prominent persons from Šibenik also contributed to the establishment of closer cultural links between the two coasts of the Adriatic.